

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КОЛОМІЄЦЬ ЮЛІЯ ЮРІЙВНА

УДК 343.2.01:[340.12+340.143](477)(043.5)

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ІДЕОЛОГІЯ
В ЮРИДИЧНІЙ ДОКТРИНІ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
СТРЕЛЬЦОВ Євген Львович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
МУЗИКА Анатолій Ананійович,
Державний науково-дослідний інститут
МВС України, провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії кримінологічних
досліджень та проблем запобігання злочинності;

доктор юридичних наук, професор,
академік Академії наук вищої освіти України,
заслужений діяч науки і техніки України
ФРІС Павло Львович,
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
завідувач кафедри кримінального права
навчально-наукового Юридичного інституту;

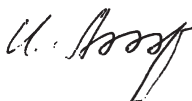
доктор юридичних наук, доцент
КОВАЛЬСЬКИЙ Віктор Семенович,
Президент видавничої організації «Юрінком Інтер».

Захист відбудеться « ____ » _____ 2020 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» (65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий « ____ » _____ 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Ідеологія – це один з основних соціальних інститутів, який має низку значних організаційно-змістовних характеристик, які в свою чергу спрямовані на виконання суттєвих завдань в еволюційному розвитку суспільства. Відомо, що ідеологія формує світогляд індивідів, впливаючи на їх поведінку на рівні окремо взятої людини, групи осіб, суспільного осередку, нації, народу. Ідеологія – це також суспільний «регулятор», який «пронизує» всі основні сфери суспільства, від якого залежить те, наскільки вони стають динамічними або продовжують бути інертними. Саме ідеологія формує (повинна формувати) ті знання, цінності, ідеали, які визначають становлення, розвиток та вдосконалення практично усіх соціальних сфер і структур.

Історичний досвід України свідчить про те, що ідеологія може відігравати в державі як позитивну, так і негативну роль. З метою захисту від негативних проявів ідеологічного впливу Україна прийняла відповідні нормативно-правові акти (Закон України «Про боротьбу з тероризмом», Закон України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні», Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та ін.). Проте для забезпечення соціальної згуртованості та гармонізації суспільства цього недостатньо. Процес впровадження соціально значущих ідеалів та цінностей настільки складний, що тільки держава має можливість зробити його більш або менш контрольованим. Правові цілі розвитку держави, правові засади законодавчого поля, обґрунтування та оцінка правових відносин багато в чому визначаються саме правовою ідеологією, яка ґрунтується на філософсько-світоглядному осмисленні навколишньої дійсності.

Складовою частиною правової ідеології є кримінально-правова ідеологія, яка визначає напрямки наукових досліджень, мету, завдання і принципи законотворчості та реалізації кримінального права. Кримінально-правова ідеологія визначає не тільки сутність та зміст кримінального законодавства, але й його форму (принципи побудови та інтерпретації). Як правило, проблематика ідеології розглядається на рівні філософії, політології, соціології, теорії та історії держави і права.

Дослідженню ідеології на різних рівнях наукового пізнання присвятили свої роботи такі вітчизняні вчені, як: Т.Г. Андрусак, Б.Д. Голованов, А.Й. Войтанович, Г.О. Дичковська, В.В. Дудченко, О.І. Заздравнова, В.М. Калітинський, В.М. Корабльова, І.В. Музика, Н.П. Надюха, А.І. Луцький, Ю.М. Оборотов, О.М. Ситник, А.С. Ткачук, В.Л. Толстенко, Л.В. Удовика, Ю.В. Цуркан-Сайфуліної, А.Є. Шевченко та ін. Ідейним основам кримінального права присвятили свої роботи: Ю.В. Баулін, О.І. Бойко, В.І. Борісов, Т.А. Денисова, В.М. Дрьомін, В.С. Ковальський, О.В. Козаченко, О.М. Костенко, М.В. Костицький, В.О. Меркулова, А.А. Музика, В.О. Навроцький, Н.А. Орловська, А.С. Оцяця, М.І. Панов, Є.Ю. Полянський,

П.П. Сердюк, М.Г. Сорочинський, О.С. Сотула, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, В.О. Туляков, М.І. Хавронюк, П.Л. Фріс, І.І. Чугуніков, В.В. Шаблистий та ін.

Серед зарубіжних авторів вагомий внесок у розробку проблематики ідеології на різних рівнях наукового пізнання внесли філософи, політологи, соціологи, зокрема: В.В. Афанасьєв, З. Бауман, М.Е. Брандес, В.І. Герасимов, Є.В. Золотухіна-Аболіна, М.Є. Котельников, О.Ю. Малінова, В.С. Малицький, К. Маркс, В.В. Міронов, К. Поппер, Б.Ф. Славін, А.С. Ткачук, Д.Б. Томпсон, Р.О. Троско, Ю. Габермас, А. Шопенгауер, О.А. Г. Шпенглер, Ф. Енгельс, В.О. Ядов, К.Т. Ясперс); теоретики права: О.Ф. Байков, Г. Дж. Берман, О.О. Бесєдін, Ю.В. Власова, О.І. Кліменко, Є.Б. Пашуканіс; вчені в сфері кримінального права, кримінології, кримінального-виконавчого права: М.В. Бавсун, О.І. Бойко, С.О. Бочкарьов, Я.І. Гілінський, Ю.В. Голік, А.Е. Жалінський, Л.В. Іногамова-Хегай, Є.В. Кобзєва, І.Я. Козаченко, В.М. Кудрявцев, Л.В. Лобанова, Ю.І. Ляпунов, А.В. Наумов та ін.

Наукові праці зазначених учених були використані з метою обґрунтування дисертаційних висновків та пропозицій щодо поняття, значення та функцій кримінально-правової ідеології в юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України. Водночас дисертаційних досліджень, присвячених кримінально-правовій ідеології, в Україні до теперішнього часу немає.

Таким чином, актуальність дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю розробки концепції кримінально-правової ідеології в Україні, основних напрямків реформування чинного кримінального законодавства щодо забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації, а також вдосконалення правозастосовної практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» на 2011–2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 роки «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (ДРН 0110U000671) та плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016–2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116Ш 01842) на 2016–2020 роки. Дисертаційне дослідження виконане також відповідно до плану фундаментального наукового дослідження «Теорія кримінальної законотворчості: концептуальні основи» (державний реєстраційний номер 0115U002494), яке здійснювалося у 2015–2017 роках та плану фундаментального наукового дослідження «Євроінтеграційна кримінально-

правова політика України» (державний реєстраційний номер: 0118U003677) на 2018–2019 роки.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у розробці концепції кримінально-правової ідеології в Україні, а саме визначенні її поняття, мети, завдань, принципів та функцій, а також формулюванні пропозицій щодо подальшого розвитку національного кримінального законодавства стосовно забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації.

Для досягнення поставленої мети у дисертації вирішувалися такі завдання:

- встановити ідеологічну обумовленість поняття, сутності та змісту методології науки кримінального права;

- розкрити ідеологічні основи пізнання сутності та змісту кримінального права;

- з'ясувати ідеологічні основи пізнання форми кримінального права;

- дослідити загальні підходи до визначення поняття та видів ідеології, її змісту, ознак, функцій та значення для формування та функціонування кримінально-правової ідеології;

- визначити поняття кримінально-правової ідеології та обґрунтувати її зв'язок з іншими видами ідеологій;

- встановити співвідношення понять кримінально-правової ідеології, кримінально-правової доктрини, кримінального права та кримінального законодавства;

- виокремити стадії формування кримінально-правової ідеології на рівні кримінально-правової доктрини;

- охарактеризувати світоглядні ідеї кримінально-правової ідеології та основоположні дефініції кримінально-правової доктрини, простежити процес їх історичного розвитку та взаємодію філософських, релігійних, наукових, естетичних, етичних, правових, політичних, економічних, соціологічних ідей, які є складовими кримінально-правової ідеології та вплинули на основні інститути кримінального права;

- виокремити принципи кримінально-правової ідеології та доктринальні принципи кримінального права, розкрити їх взаємозв'язок та значення;

- розкрити вплив кримінально-правової ідеології на нормотворчість у сфері кримінального права;

- охарактеризувати законодавчу техніку з позиції гарантії втілення кримінально-правової ідеології;

- визначити та обґрунтувати ідеологічне значення системи та структури кримінального закону;

- з'ясувати вплив кримінально-правової ідеології на практику;

- встановити суб'єктів впровадження кримінально-правової ідеології;

- визначити шляхи впровадження кримінально-правової ідеології з метою подальшого розвитку кримінального права України;

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України з урахуванням єдиних ідейних основ кримінального права, що відповідають потребам сучасної України.

Об'єктом дослідження є правова ідеологія України.

Предметом дослідження є кримінально-правова ідеологія в юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України.

Методи дослідження. Дисертація ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, обраних з урахуванням мети і завдань дослідження, його об'єкта та предмета. На філософському рівні використовувався метод метафізики з метою встановлення сутності та змісту досліджуваних понять (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.3, 3.3) та метод діалектики – з метою дослідження форми цих понять (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.3, 3.3). На загальнонауковому рівні використовувалися: формально-логічний метод з метою стандартизації категоріального апарату (підрозділи 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 5.3); системний метод з метою створення кримінально-правової ідеології у вигляді цілісного комплексу взаємопов'язаних елементів, розташованих у певній ієрархії (підрозділи 3.2, 3.3, 4.2, 4.3); структурно-функціональний метод з метою визначення функцій кримінально-правової ідеології, системи та структури кримінального законодавства (підрозділи 2.2, 4.3); статистичний метод з метою вивчення матеріалів практики та результатів опитування населення (підрозділи 3.2, 5.3). На рівні певної групи наук, а саме, суспільствознавства використовувався конкретно-історичний метод з метою вивчення еволюційного розвитку кримінально-правової ідеології та соціологічний метод з метою вивчення потреб сучасного суспільства (розділи 1, 2, 3, 4, 5). На рівні юридичної науки використовувалися: метод порівняння з метою пізнання та розуміння поняття кримінально-правової ідеології у порівнянні зі спорідненими поняттями (підрозділи 2.2, 2.3); метод техніко-юридичного аналізу з метою надання кримінально-правовій ідеології формальної визначеності (підрозділи 2.2, 2.3, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 5.3); метод конкретизації з метою з'ясування особливостей кримінально-правової ідеології серед інших видів ідеологій (підрозділи 2.1, 2.2), метод тлумачення з метою з'ясування волі законодавця, яка відображена у змісті юридичних термінів та законодавчих конструкцій (розділи 1, 2, 3, 4, 5). На міждисциплінарному рівні використовувався метод аналогії, який дозволив отримати нові наукові результати стосовно кримінально-правової ідеології шляхом перенесення в кримінальне право результатів досліджень інших наук (розділи 1, 2, 3, 4, 5).

Нормативною базою дисертації є Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері забезпечення основних прав, свобод та інтересів людини, Кримінальний кодекс України, акти чинного законодавства України та деяких зарубіжних країн (США та ін.), в яких предметно виражена ідеологія держави.

Емпіричну базу дослідження становлять: рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України, судові рішення, внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень щодо злочинів проти

основ національної безпеки України та злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку та осіб, які вчинили ці злочини, результати анкетування 510 громадян України з приводу їх ставлення до кримінального права України, серед яких 256 чоловіків та 254 жінки.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням кримінально-правової ідеології України.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

обґрунтовано, що обрання методологічного інструментарію науки кримінального права залежить від ідеології, що склалася на рівні взаємовідносин людини і природи, людини та суспільства, людини та держави,

запропоновано модель кримінально-правової ідеології, яка здатна об'єднати заходи кримінально-правового впливу з іншими соціальними регуляторами, зокрема нормами моралі, традиціями, звичаями тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства;

встановлено, що кримінально-правова ідеологія та кримінально-правова доктрина взаємозалежні, але не тотожні поняття. Якщо кримінально-правова ідеологія являє собою систему світоглядних ідей, то доктрина є знаннями, що сформувалися під впливом цих ідей, знаннями, які є результатом пізнавального процесу, що не викликає сумнівів, знаннями, які отримали право на істину, відповідальну перед зовнішнім (матеріально-практичним) і внутрішнім (логічна аргументація та моделювання) досвідом;

запропоновано визначення ідеології науки кримінального права та систему принципів наукової діяльності: ідеологія науки кримінального права – це система ідей про загальнотеоретичні та етико-психологічні напрямки наукової діяльності у сфері кримінального права; система принципів наукової діяльності включає принципи наукової діяльності на загальнотеоретичному рівні: раціоналізм, обґрунтованість, всебічність, об'єктивність, системність (цілісність), спадкоємність результатів наукової творчості; принципи наукової діяльності на етико-психологічному рівні: прагнення до істини (навіть якщо вона статична), солідарність заради істини, усвідомлення відповідальної ролі кожного в загальному процесі світобудови;

сформульоване авторське визначення поняття кримінально-правової ідеології – це система світоглядних ідей про сутність та зміст охоронної функції кримінального права, а також про механізм її реалізації через символічні (словесно-теоретичні та знаково-образні) форми за допомогою державних та інших соціальних інститутів, що впливають на суспільну та індивідуальну свідомість та підсвідомість людей;

визначені мета та завдання кримінально-правової ідеології. Метою кримінально-правової ідеології має бути підвищення авторитету кримінального права. Завданням кримінально-правової ідеології має бути: 1) створення та

підтримання уявлень про мету, завдання, принципи кримінального права, його інститути та механізм реалізації кримінально-правових норм; 2) обрання та застосування найефективніших словесно-теоретичної та знаково-образних форм впливу на суспільну і індивідуальну свідомість та підсвідомість людей; 3) створення та підтримання єдиного ціннісно-смыслового ядра діяльності державних інститутів; 4) створення підґрунтя для співробітництва державних інститутів з іншими соціальними інститутами;

запропоновано передбачити у КК України поряд із завданнями його мету, під якою слід розуміти формування та закріплення в суспільстві в цілому, а також у кожного індивідуума окремо впевненості в справедливості і обов'язковості виконання кримінального закону;

доведено, що кримінально-правова ідеологія виконує: на загальнолюдському рівні гносеологічну, онтологічну, інформаційну, герменевтичну, прогностичну, аксіологічну, орієнтаційну, регулятивну, інтегративну (мобілізаційну і консолідуючу), когнітивну функції; на загальноправовому рівні – функцію легітимності влади; на рівні кримінального права – захисну функцію;

доведено, що кримінально-правова ідеологія є різновидом правової ідеології, правова ідеологія – різновидом державної ідеології, державна ідеологія – різновидом загальнолюдської ідеології, а також те, що кримінально-правова ідеологія є складовою частиною загальної ідеології протидії злочинності, до якої, окрім кримінально-правової ідеології, входять кримінально-процесуальна, кримінально-виконавча ідеології;

визначено етапи формування кримінально-правової ідеології, а саме: створення етичної бази, розробка системи дій, формування системи образів-символів, за допомогою яких здійснюється вплив на свідомість та підсвідомість людини;

обґрунтовано, що раціональність кримінально-правової ідеології повинна виражатися в розумному балансі інтересів особистості, суспільства, держави при мінімумі витрат, з урахуванням триєдиного початку навколишнього світу: Божественного (Духовного)–Природного–Людського;

встановлено, що розвиток ідеологічного вчення залежить від якості інформації та кількості часу і «зацікавленості» суб'єктів ідеологічного впливу в реалізації світоглядних ідей, які їм пропонуються, що дало змогу запропонувати час, протягом якого прийнятий кримінальний закон не можна змінювати;

виділені та охарактеризовані такі принципи кримінально-правової ідеології: верховенство права; законність; гуманізм; справедливість; рівність; невідворотність державного реагування на протиправні діяння; доцільність правової системи держави; економія матеріальних ресурсів держави;

встановлено, що реалізація кримінально-правової ідеології на практиці залежить від джерел кримінального права та кримінально-правової політики, яка має бути її частиною;

виділені суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології, які поділяються на два види: 1) суб'єкти, які беруть участь у формуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології; 2) учасники кримінально-правової ідеології, які діють під впливом кримінально-правової ідеології. Суб'єктів, які беруть участь у формуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології, поділено на: 1) суб'єктів, наділених владними повноваженнями (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституцій Суд України, Верховний Суд, Європейський суд з прав людини); 2) суб'єктів, від яких залежить організація спільної діяльності людей (сім'я, освіта, громадськість, релігійні та громадські організації). Учасників кримінально-правової ідеології поділено на види за двома підставами: 1) залежно від ставлення до кримінального закону: особи, які діють у межах кримінального закону; особи, які порушують кримінальний закон; 2) залежно від ролі під час здійснення правосуддя: особи, які беруть участь у кримінальному провадженні; особи, які беруть участь у виконанні покарання та реалізації інших заходів кримінально-правового впливу;

встановлено, що ідеологічний вплив кримінального права може здійснюватися через такі норми: норми-засади (преамбула КК України); визначально-установчі норми (цілі та завдання КК України); норми-дефініції (термінологічний апарат КК України); норми-принципи (закріплення в КК України принципів кримінального права); норми-правила поведінки (охоронні норми, які передбачають негативну реакцію держави на неправомірну поведінку суб'єктів правовідносин, та регулятивні норми, які встановлюють права та обов'язки суб'єктів кримінальних правовідносин);

запропонована теорія криміналізації суспільно небезпечних діянь у вигляді циклічної програми, метою якої є попередження конфлікту інтересів, наслідком якого є або може стати суспільно небезпечне діяння;

встановлено, що законодавча техніка створення кримінального закону є гарантією впровадження кримінально-правової ідеології, якщо вона ґрунтується на запропонованій у дисертації циклічній програмі з урахуванням важливості загальнолюдуської, державної, правової, кримінально-правової ідеології для окремо взятої особистості, суспільства, держави;

запропоновано проект Концепції кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації, в якій сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України з урахуванням єдиних ідейних основ кримінального права, що відповідають потребам сучасної України;

вдосконалено:

визначення методології науки кримінального права в частині необхідності врахування певного філософсько-світоглядного підходу, який відображає уявлення людини про навколишній світ;

поняття та систему принципів кримінального права, а саме запропоноване законодавче визначення цих принципів із розташуванням їх у КК України в певній послідовності;

наукова позиція стосовно впливу кримінально-правової ідеології на доктринальні погляди щодо кримінального права взагалі та окремих його інститутів зокрема. Зроблено висновок, що кримінально-правова ідеологія, з одного боку, ґрунтується на доктринальних поглядах на кримінальне право і окремі його інститути, з іншого боку – здатна їх змінити в тих випадках, коли вони не відповідають інтересам суб'єктів ідеологічного впливу (наприклад, під впливом ідей євроінтеграції змінюються уявлення про злочин, поряд з ним створюються такі поняття, як кримінальне правопорушення та кримінальний проступок);

дістало подальшого розвитку:

наукове положення про те, що кримінально-правова ідеологія не може існувати без системності юридичної форми кримінального права, яка має як внутрішні, так і зовнішні ознаки. Внутрішніми ознаками системності є: 1) взаємодія елементів логічної структури кримінально-правової норми; 2) узгодженість кримінально-правових норм у КК України; 3) узгодженість кримінально-правових норм з Конституцією України; 4) узгодженість кримінально-правових норм з нормами міжнародного права; 5) узгодженість кримінально-правових норм з нормами інших галузей права. Зовнішніми ознаками системності є взаємодія кримінально-правових норм з іншими соціальними регуляторами;

ідея про те, що взаємоповага та взаємна відповідальність особистості–суспільства–держави виявляються в тому, що злочин визнається суспільно небезпечним діянням, а також в тому, що суспільна небезпечність діяння встановлюється через конфліктологічний підхід;

ідея про те, що підвищити авторитет та життєздатність кримінального закону можна шляхом створення «маленького» Кримінального кодексу з невеликим набором найбільш суспільно небезпечних діянь;

позиція авторів Концепції впровадження проступку шляхом прийняття Закону (Кодексу) України про проступки. Додатково аргументовано те, що вилучення з КК України діянь, які не становлять суспільної небезпеки, дозволить підвищити ступінь реалізації невідворотності відповідальності шляхом економії заходів кримінально-правового впливу;

ідея про те, що кримінальна відповідальність в її негативному та позитивному аспектах є кримінально-правовою оцінкою діяння (як злочину, так і правомірної поведінки) особи з боку держави;

ідея про доцільність існування преамбули в Кримінальному кодексі України, в якій потрібно відобразити мотиви, керуючись якими законодавець приймає кримінальний закон. Законодавче закріплення цих мотивів може допомогти зв'язати ідеї кримінального права (кримінально-правову ідеологію) з державною (загальнонаціональною) і загальнолюдською ідеологіями, показати які цінності лежать в основі діяльності законодавця, які його уявлення про світоустрій;

наукові підходи до визначення системи Загальної частини КК України, в якій запропоновано виокремити такі розділи у визначеній послідовності:

Розділ I «Загальні положення»; Розділ II «Кримінальний закон»; Розділ III «Злочин»: Глава 1 «Поняття, види та стадії злочину», Глава 2 «Обставини, що виключають злочинність діяння»; Розділ IV «Склад злочину»: Глава 1 «Об’єкт злочину», Глава 2 «Об’єктивна сторона злочину», Глава 3 «Суб’єкт злочину», Глава 4 «Суб’єктивна сторона злочину»; Розділ V «Кримінально-правова кваліфікація»: Глава 1 «Загальні правила кримінально-правової кваліфікації», Глава 2 «Кваліфікація злочинів вчинених у співучасті», Глава 3 «Кваліфікація повторності, сукупності та рецидиву злочинів»; Розділ VI «Кримінальна відповідальність»: Глава 1 «Поняття та форми реалізації кримінальної відповідальності», Глава 2 «Звільнення від кримінальної відповідальності»; Розділ VII «Покарання»: Глава 1 «Поняття та види покарання», Глава 2 «Призначення покарання», Глава 3 «Звільнення від покарання та його відбування»; Глава 4 «Судимість»; Розділ VIII «Заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які не є суб’єктами злочину»: Глава 1 «Примусові заходи медичного характеру», Глава 2 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб»; Розділ IX «Спеціальні заходи кримінально-правового характеру»: Глава 1 «Примусове лікування», Глава 2 «Спеціальна конфіскація»; Розділ X «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх»;

наукова позиція щодо розміщення розділів в Особливій частині Кримінального кодексу України. Обґрунтовано доцільність розміщення зазначених розділів за принципом «людина – суспільство – держава – людство»: Розділ I «Злочини проти особи»; Розділ II «Злочини проти суспільства»; Розділ III «Злочини проти держави»; Розділ IV «Злочини проти людства». Всередині розділів злочини необхідно поділити на глави залежно від об’єкта кримінально-правової охорони.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – при здійсненні фундаментального наукового дослідження «Теорія кримінальної законотворчості: концептуальні основи» (державний реєстраційний номер 0115Ш 02494) (2015–2017 рр.) та як основа для подальшого наукового дослідження ідейних основ кримінального права, які забезпечують єдність кримінального законодавства та злагодженість механізму його застосування;

правотворчій діяльності – при підготовці проектів законів про внесення змін і доповнень до КК України та інших нормативно-правових актів, які стосуються забезпечення реалізації кримінально-правової ідеології;

правозастосовній діяльності – в процесі інтерпретації кримінально-правових норм, кваліфікації злочинів та визначення кримінально-правових наслідків вчинення діянь, передбачених КК України (Акт Херсонської місцевої прокуратури від 20.11.2019 р.), а також взаємодії державних та інших соціальних інститутів з метою впровадження ідей кримінально-правової ідеології (Акт Південного оперативного козацького округу від 18.02.2020 р., Акт Одеської регіональної організації Національної спілки журналістів

України від 18.02.2020 р., Акт настоятеля храму преп. Сергія Радонезького при Церковно-приходській школі від 20.02.2020 р.);

навчальному процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять з навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія», «Кримінально-виконавче право» та інших дисциплін кримінально-правового циклу, а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, тематики кваліфікаційних робіт із зазначених дисциплін (Акт Національного університету «Одеська юридична академія» від 12.11.2019 р., Акт Херсонського державного університету від 25.11.2019 р.).

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» та на засіданні Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. Основні результати наукового дослідження оприлюднено на 30 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів і симпозиумах, зокрема: Всеукраїнській науковій конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 18–19.04.2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 5–6.06.2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Уголовное право: стратегия развития в XXI веке» (м. Москва, 29–30.01.2009 р.); Турецько-Українському симпозиумі з порівняльного кримінального права «Legal Policy of EU Countries: Comparative Aspects» (Туреччина, м. Стамбул, 15–17.03.2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30.11.2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17.05.2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій ювілею академіка С.В. Ківалова «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17.05.2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 250-річчю трактату Чезаре Беккарія «Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини» (м. Одеса, 13.06.2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15–16.05.2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Херсон, 9–10.10.2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Суспільні науки сьогодення: постулати минулого і сучасні теорії» (м. Дніпропетровськ, 6–7.11.2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Право и политика: история и современность» (м. Омск, 20.11.2015 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «O noua perspectiva a proceselor de integrare Europeana a Moldovei si Ucrainei: aspectul juridic» (м. Кишинів, 25.03.2016 р.); Міжнародній

науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (м. Одеса, 20.05.2016 р.); Міжнародному круглому столі «Правові системи сучасності: взаємодія та конфлікти» (м. Одеса, 16.07.2016 р.); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми теорії кримінальної законотворчості та практики правозастосування» (м. Одеса, 27.12.2016 р.); Міжнародній юридичній науково-практичній конференції «Справедливість у юриспруденції: теорія та практика» (м. Київ, 23.02.2017 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук» (м. Київ, 3–4.02.2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Традиції та новачії юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє» (м. Одеса, 19.05.2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового юридичного інституту «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (м. Івано-Франківськ, 8–10.06.2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації» (м. Харків, 12–13.10.2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні основи кримінальної законотворчості» (м. Одеса, 19.10.2017 р.); Науково-практичній конференції «Безпека людини, суспільства, держави» (м. Київ, 28.10.2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції» (м. Одеса, 18.05.2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальне право в умовах глобалізації» (м. Одеса, 25.05.2018); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку» (м. Одеса, 07.03.2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 17.05.2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри» (м. Одеса, 24.05.2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів» (м. Запоріжжя, 20.11.2019 р.).

Публікації. Основні теоретичні і практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладено в одноособовій монографії «Кримінально-правова ідеологія: філософсько-правове дослідження», в колективних монографіях: «Наукове та законодавче забезпечення реалізації концепції кримінальних проступків», «Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада», «Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані», «Сучасне кримінальне право України: наукові нариси», «Ідея і дія: погляд Ф./П./П./С./», «Концепты и контрасты», «Development and modernization of the legal systems of Eastern Europe: experience of Poland and prospects of Ukraine», «Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування», у 24 наукових статтях, з яких 19 статей опубліковано у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 5 статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях, а також

у 30 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, симпозіумах, засіданнях круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'ятих розділів, поділених на 15 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (713 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 521 сторінку, з якого основний зміст – 408 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, зазначено про публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Ідеологічна обумовленість методологічних засад кримінального права» складається з трьох підрозділів та присвячений розкриттю ідеологічної обумовленості методології науки кримінального права, встановленню ідеологічних основ пізнання сутності, змісту та форми кримінального права.

У **підрозділі 1.1. «Ідеологічна обумовленість методології науки кримінального права»** досліджується значення ідеології для науки кримінального права України. Обґрунтовується висновок про те, що кожне наукове дослідження передбачає при його здійсненні використання певних методів, які мають ідеологічне підґрунтя. Пропонується авторське визначення методології науки кримінального права. Звертається увага на те, що в основі методології науки кримінального права має бути певний філософсько-світоглядний підхід, який відображає уявлення людини про навколишній світ.

Зазначається, що філософсько-світоглядним підґрунтям методології науки кримінального права має бути ідея про існування двох світів: одного світу, створеного людиною, іншого світу Творця і душі всього живого. Визнання ідеї про існування двох світів припускає можливість використання під час наукових досліджень у сфері кримінального права як методу метафізики, так і методу діалектики. Обґрунтовується думка, згідно з якою сучасна наука кримінального права потребує як метафізичного, так і позитивістського підходу до наукових досліджень. Метафізика дозволяє наповнити кримінально-правові норми ідейним змістом, позитивізм – раціонально обґрунтувати необхідність і можливість їх практичного застосування.

У **підрозділі 1.2. «Ідеологічні основи пізнання сутності та змісту кримінального права»** обґрунтовується, що ідеологічну основу пізнання сутності та змісту кримінального права можуть складати такі методологічні підходи, які можна класифікувати залежно від уявлень про взаємовідносини людини і природи (соціальний натуралізм), людини та суспільства (антропологічний, комунікативний, інтегративний підходи), людини та держави (формаційний та цивілізаційний підходи). При цьому самостійне

значення має аксіологічний підхід, який іноді називають ідеологічним підходом через те, що він створює уявлення як про цінність самого права, так і про цінності в праві.

У *підрозділі 1.3. «Ідеологічні основи пізнання форми кримінального права»* обґрунтовується, що ідеологічну основу пізнання форми кримінального права можуть складати такі методологічні підходи: юридична семіотика, предметом якої є юридичні знакові системи; герменевтика, завданням якої є пояснення відносин між текстом та інтерпретатором, минулим і сьогоденням, сьогоденням і майбутнім; системно-структурний підхід, за допомогою якого створюються і зберігаються субординаційно-координаційні зв'язки певних понять, категорій, явищ.

Другий розділ «Кримінально-правова ідеологія: підходи до визначення» складається з трьох підрозділів та присвячений розкриттю поняття, мети, завдань та функцій кримінально-правової ідеології з урахуванням загальних уявлень про ідеологію та взаємозв'язок кримінально-правової ідеології з кримінально-правовою доктриною, кримінальним правом та кримінальним законодавством.

У *підрозділі 2.1. «Поняття, види та функції ідеологій»* розкриваються поняття, види та функції ідеології взагалі та правової ідеології зокрема. На підставі аналізу існуючих точок зору щодо сутності правової ідеології зроблено висновок, що ідеологія є надзвичайно складним соціальним явищем. Її сутність можна визначити або через особливості цільового призначення права, або через функціональне призначення самої ідеології. Обґрунтовується думка про те, що правова ідеологія є різновидом загальнолюдської ідеології, тому вона виконує як свої власні функції, так і функції, властиві ідеології взагалі, а саме: гносеологічну, онтологічну, аксіологічну (оціночну), інформаційну, герменевтичну, прогностичну (футурологічну), орієнтаційну, регулятивну, захисну, інтегративну (мобілізаційну і консолідуючу), когнітивну. Виступаючи різновидом державної ідеології, правова ідеологія повинна виконувати функцію легітимності влади. Особливістю правової ідеології є те, що вона створює уявлення про онтологічну цінність права, а також механізм його реалізації. Онтологічна цінність права полягає в тому, що право з «чужого» перетворюється на «своє» право, яке відповідає інтересам більшості суб'єктів міжлюдської комунікації. Для того, щоб бути «своїм», право має відповідати сучасним реаліям і бути частиною цілісної картини світу, тобто враховувати світоглядні ідеї, які існують на різних рівнях людського буття.

Набула подальшого розвитку наукова думка про те, що на функціональному рівні правова ідеологія відрізняється від усіх інших ідеологій функцією попередження та вирішення конфліктів. Демонструючи та забезпечуючи порядок та справедливість у суспільстві, а також можливість відповідальної реалізації власної свободи індивідами, правова ідеологія сприяє попередженню та вирішенню конфліктів.

У *підрозділі 2.2. «Поняття, мета, завдання та функції кримінально-правової ідеології»* розкриваються поняття, мета, завдання та функції

кримінально-правової ідеології. Підкреслюється, що процес вдосконалення кримінального права має відбуватися лише за наявності чітко визначеної мети, завдань та принципів. Зазначається, що кримінальне право, з одного боку, впливає на державне та суспільне життя, з іншого боку – державне та суспільне життя впливає на кримінальне право, активну роль у цьому процесі відіграє кримінально-правова ідеологія.

Наголошується, що кримінально-правова ідеологія являє собою систему філософських, наукових, естетичних, етичних, правових, політичних, економічних, соціологічних ідей про сутність та зміст охоронної функції кримінального права, а також про механізм її реалізації через символічні (словесно-теоретичні та знаково-образні) форми за допомогою державних та інших соціальних інститутів, що впливають на суспільну та індивідуальну свідомість і підсвідомість людей. Обґрунтовано, що метою кримінально-правової ідеології є підтримання авторитету кримінального права. На підставі поняття та мети кримінально-правової ідеології виділені завдання та функції кримінально-правової ідеології.

Обґрунтовується висновок, що на загальнонародському рівні кримінально-правова ідеологія виконує такі функції: гносеологічну; онтологічну; інформаційну; герменевтичну; прогностичну; аксіологічну; орієнтаційну; регулятивну; інтегративну (мобілізаційну і консолідуючу); когнітивну. На державному рівні кримінально-правова ідеологія сприяє утворенню та існуванню державності (ознаками якої є права нації на незалежність, наявність органів публічної влади (державної та муніципальної влади), державного суверенітету, правової системи, міжнародне визнання держави та ін.). На загальноправовому рівні кримінально-правова ідеологія виконує функцію легітимності влади.

Зазначається, що через недосконалу державну ідеологію замість легітимізації державної влади кримінально-правова ідеологія може здійснювати функцію делегітимізації. Процес делегітимізації відбувається, коли приймаються закони без розрахунку на їх реальне застосування, коли концепт прав людини тільки проголошується, коли більшість злочинів залишаються безкарними, а почуття соціальної справедливості населення не задовольняється. Формуючи уявлення про охоронну функцію кримінального права, кримінально-правова ідеологія виконує захисну функцію, яка є найважливішою функцією держави.

У підрозділі 2.3. «Співвідношення понять кримінально-правової ідеології, кримінально-правової доктрини, кримінального права та кримінального законодавства» досліджується взаємозв'язок кримінально-правової ідеології з кримінально-правовою доктриною, кримінальним правом та кримінальним законодавством. Робиться висновок, що кримінально-правова ідеологія, яка претендує на статус загальноновизнаної, з одного боку, має враховувати загальноновизнані на рівні теорії та практики доктринальні знання про предмет, методи, завдання, функції та принципи кримінального права і окремі його інститути, з іншого боку, здатна їх змінити в тих випадках, коли

вони не відповідають інтересам суб'єктів ідеологічного впливу. Зазначається, що кожна ідеологія прагне до того, щоб перейти на рівень доктрини, але навіть на рівні доктрини кримінально-правова ідеологія і кримінально-правова доктрина не є тотожними поняттями.

Обґрунтовується думка про те, що кримінально-правова ідеологія впроваджується в життя за допомогою науки кримінального права, яка, як і будь-яка інша наука, займається не лише осмисленням певної практики, але й впливає на формування світогляду з боку визначення норм раціонального, критичного та адекватного бачення дійсності, створює можливі моделі об'єктів наукового дослідження, перевіряє їх життєздатність на практиці, інтерпретує процеси, які відбуваються у навколишньому середовищі, рекомендує різні варіанти вирішення насущних проблем.

Робиться висновок, що кількісний і якісний зміст завдань, функцій та принципів кримінального права та законодавства, багато в чому, залежить від кримінально-правової ідеології. Кримінальне право та законодавство є формами вираження кримінально-правової ідеології, саме вона є їх «духом», який визначає праворозуміння та правозастосування норм, закріплених у кримінальному законодавстві. Невідповідність між кримінально-правовою ідеологією, кримінальним правом та законодавством означає, що суб'єкти формування та впровадження кримінально-правової ідеології або не встигли змінити існуючу форму, або припустилися помилки під час її створення.

Третій розділ «Кримінально-правова ідеологія та кримінально-правова доктрина» складається з трьох підрозділів та присвячений розкриттю стадій формування кримінально-правової ідеології на рівні кримінально-правової доктрини, визначенню світоглядних ідей кримінально-правової ідеології, основоположних дефініцій кримінально-правової доктрини та доктринальних принципів кримінального права.

У підрозділі 3.1. «Стадії формування кримінально-правової ідеології на рівні кримінально-правової доктрини» виділяються такі стадії формування кримінально-правової ідеології: 1) створення етичної бази; 2) обрання системи дій; 3) вдале використання міфів, які мають символічне значення для кримінального права України; 4) раціональне обґрунтування кримінально-правової догми.

Робиться висновок, що в основі кримінально-правових норм має бути моральність, яка завжди пов'язана з вільними вчинками людей згідно з совістю. Моральність має бути як об'єктом кримінально-правової охорони, так і ідеологічним орієнтиром у процесі праворозуміння, правотворчості, правореалізації.

Наводяться такі контраргументи щодо наукової позиції, згідно з якою «у разі виявлення норм та положень кримінального права, що не відповідають метаправу, не слід брати їх до уваги»: по-перше, існує кілька напрямків використання терміну «метаправо», всі вони носять абстрактний характер (жодне з них не може стати підставою для неприйняття кримінально-правових норм до уваги); по-друге, сама постановка питання про те, що

якісь кримінально-правові норми можна не брати до уваги, підриває основи кримінального права як публічної галузі права; по-третє, протидія злочинності за допомогою кримінально-правових заходів має здійснюватися на підставі принципу законності (принципу верховенства права, а не закону на практиці може призвести до необґрунтованого застосування або незастосування кримінально-правових норм).

Обґрунтовується думка про формування та існування кримінально-правової ідеології на рівні індивідуальної, групової, суспільної, державної, міжнародної правосвідомостей. Робиться висновок, що індивідуальна, групова і суспільна правосвідомість, як правило, формуються на рівні буденної свідомості, під якою зазвичай розуміють свідомість людей, яка виникає в процесі їх повсякденного життя. Державна та міжнародна правосвідомість, як правило, формуються на рівні науково-теоретичної свідомості, що виникає в процесі наукових досліджень і навчання. Таке розмежування необхідно для того, щоб зрозуміти, які способи впливу на яких суб'єктів є найбільш ефективними. Впливаючи на буденну свідомість, необхідно враховувати чуттєво-емоційний і вольовий бік свідомості людини – почуття, емоції, настрої, вольові установки і т. ін. Впливаючи на науково-теоретичну свідомість, необхідно враховувати існуючі в ньому знання про навколишній світ і становище людини в цьому світі.

Доводиться, що порівняно з кримінально-правовою політикою кримінально-правова ідеологія має більш глибокий вплив на процес правотворчості, який розпочинається з моменту виникнення наукового задуму. Зазначається, що методи здійснення кримінально-правової ідеології не можна звести лише до криміналізації та декриміналізації, пеналізації та депеналізації. Впливаючи на суспільну та індивідуальну свідомість та підсвідомість людей через символічні (словесно-теоретичні та знаково-образні) форми, єдина кримінально-правова ідеологія має бути відображена в усіх нормах кримінального права, але для створення механізму кримінально-правового впливу самих тільки норм права не достатньо. Потрібно визначити суб'єктів ідеологічного впливу та зміст їх прав і обов'язків.

Зазначається, що кримінально-правова ідеологія, будучи соціальним явищем, повинна мати свої «міфологічні» основи, від яких залежить її існування. Історично сформованими міфами кримінального права є справедливність та невідворотність покарання (кримінальної відповідальності). В сучасних умовах міфи про справедливість та невідворотність покарання потребують раціонального обґрунтування з тим, щоб у кінцевому підсумку вони перетворилися на кримінально-правові догми.

У підрозділі 3.2. «Світоглядні ідеї кримінально-правової ідеології та основоположні дефініції кримінально-правової доктрини» досліджується можливість впровадження кримінально-правової ідеології через основоположні дефініції кримінально-правової доктрини, такі, як: злочин, склад злочину, кримінальна відповідальність та форми її реалізації. Через конфліктологічний підхід надається додаткова аргументація наукової позиції,

згідно з якою суспільна небезпека як ознака злочину – не просто «політизоване становище», а категорія, на якій має ґрунтуватися все кримінальне право, через те, що саме воно здійснює функцію охорони засад суспільства від найбільш небезпечних посягань.

Зазначається, що суспільна небезпека злочинного діяння проявляється не в тому, що приватні інтереси перетворюються на публічні, через те, що громадяни не в змозі самотійно захистити свої права, а в тому, що якщо посягання спрямоване на блага і цінності, які мають важливе значення для кожної людини, в суспільстві виникає відчуття соціального страху. Якщо винний порушив загальновизнані правила поведінки щодо однієї людини, існує велика ймовірність того, що він порушить їх ще раз стосовно інших. Блага і цінності, на які посягають злочини, настільки важливі, що громадяни готові на обмеження своїх прав та інтересів в обмін на захист з боку держави. Робиться акцент на тому, що для суспільства важливо не тільки те, що кримінальне законодавство вважає злочином, але і те, що фактично не вважається злочином.

Підтримується ідея прийняття окремого законодавчого акту – Закону (Кодексу) України про проступки як підстави для формування самотійного виду юридичної відповідальності, відмінного як від адміністративної, так і від кримінальної відповідальності. Як додатковий аргумент зазначається, що термін «кримінальний» (від лат. злочинний) не узгоджується з терміном «проступок» (кримінальний злочин звучить як тавтологія). Робиться припущення, що у разі встановлення кримінальної відповідальності і за злочини, і за кримінальні проступки, назва Закону (Кодексу) не відповідатиме його змісту. Зміна традиційних уявлень про сутність злочину та кримінальної відповідальності може призвести до інфляції та спекуляції кримінального закону. Наводяться додаткові аргументи на користь ідеї про соціальну справедливість існування так званого «маленького» Кримінального кодексу з невеликим набором найбільш суспільно небезпечних діянь, яка була висловлена більше 250 років Чезаре Беккарієм.

Досліджуються проблеми визначення та реалізації позитивної кримінальної відповідальності. Зазначається, що люди потребують позитивної оцінки своєї поведінки з боку держави, а оскільки кримінальний закон у певних випадках передбачає обставини, що виключають злочинність діяння, стимулюючи тим самим суспільно корисну поведінку особистості, держава зобов'язана оцінити цю поведінку позитивно. Така оцінка поведінки особистості з боку держави має не тільки морально-етичне і суб'єктивне значення, але й загальносоціальне, практичне значення. Грань між суспільно корисним, суспільно нейтральним, суспільно небезпечним діяннями буває настільки тонкою, що без кримінально-правової оцінки діяння з боку держави обійтися не можна. На підставі цього робиться висновок про необхідність законодавчого закріплення поняття позитивної кримінальної відповідальності.

Наведено додаткові аргументи на користь розуміння кримінальної відповідальності в якості моральної санкції, що застосовується державою.

Зазначається, що термін «кримінальна відповідальність» має філософсько-соціологічну природу. Він характеризує міру відповідності поведінки особи правовим законам, відображає співвідношення обов'язку і міри його виконання суб'єктами правових відносин. Навіть, якщо до особи, яка вчинила злочин, застосовуються заохочувальні заходи (звільнення від покарання, звільнення від відбування покарання), негативна оцінка її поведінки з боку держави залишається. Враховуючи те, що в ч. 3 ст. 2 та ч. 2 ст. 4 КК України використовується термінологічний зворот «інші кримінально-правові наслідки» без законодавчого визначення, пропонується закріпити в окремих статтях КК України види кримінально-правових наслідків, що настають у разі вчинення злочину, і визначити поняття негативної кримінальної відповідальності та форми її реалізації.

У підрозділі 3.3. «Кримінально-правова ідеологія та доктринальні принципи кримінального права» досліджується вплив світоглядних ідей та принципів кримінально-правової ідеології на доктринальні принципи кримінального права. Пропонується закріпити у Загальній частині КК України визначення таких принципів кримінального права:

«Стаття Принцип законності

1. Особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене цим Кодексом, несе обов'язки і користується правами, передбаченими законом.

2. Особа, яка вчинила суспільно корисне діяння, спрямоване на запобігання настанню суспільно небезпечних наслідків, а також потерпілі користуються правами і несуть обов'язки відповідно до закону.

3. Кримінальна протиправність діяння, його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються кримінальним законом. Застосування кримінального закону за аналогією не допускається. Кримінальний закон тлумачиться в точній відповідності з його текстом»;

«Стаття Принцип гуманізму

1. Цей Кодекс є гарантією забезпечення безпеки людини, суспільства, держави і всього людства, необхідну для гідного співіснування перерахованих суб'єктів.

2. Кожна людина має дотримуватися кримінально-правових заборон, а в разі їх порушення зобов'язана зазнати заходів кримінально-правового характеру.

3. Громадянське суспільство може реалізовувати свої права, свободи та інтереси в межах історично сформованих принципів кримінального права.

4. Держава зобов'язана гарантувати відновлення соціальної справедливості і свободу від протиправних зловживань влади»;

«Стаття Принцип справедливості

1. Злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки як суспільно небезпечного, так і суспільно корисного діяння встановлюються законодавцем з метою досягнення справедливості на загальнолюдському рівні.

2. Покарання та інші заходи кримінально правового характеру, що застосовуються до особи, яка вчинила злочин, мають бути справедливими, тобто відповідати тяжкості злочину, обставинам його вчинення та особі винного.

3. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу»;

«Стаття ... Принцип невідворотності кримінально-правового реагування

1. Держава бере на себе обов'язок реагувати на всі випадки вчинення суспільно небезпечних діянь, передбачених цим Кодексом.

2. Особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене цим Кодексом, підлягає негативній кримінальній відповідальності та (або) іншим заходам кримінально-правового характеру (за виключенням добровільної відмови при незакінченому злочині).

3. Звільнення від негативної кримінальної відповідальності, покарання та його відбування можливо у виняткових випадках, тільки при наявності підстав та умов, передбачених Законом.

4. Особа, яка вчинила суспільно корисне діяння, спрямоване на запобігання настанню суспільно небезпечних наслідків, підлягає позитивній кримінальній відповідальності»;

«Стаття ... Принцип рівності перед законом

1. Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний захист своїх прав, свобод та інтересів з боку кримінального закону.

2. Особи, які вчинили злочини, рівні перед законом і підлягають негативній кримінальній відповідальності незалежно від статі, раси, національності, походження, майнового і службового становища, ставлення до релігії, переконань, належності до громадських об'єднань, а також будь-яких інших ознак та обставин»;

«Стаття ... Принцип особистої відповідальності

Фізична особа підлягає покаранню та іншим заходам кримінально-правового характеру за злочин, вчинений її власним діянням (дією або бездіяльністю) як безпосередньо, так і опосередковано, за умови, що діяння охоплювалося її свідомістю та волею»;

«Стаття ... Принцип вини

1. Негативна кримінальна відповідальність за невинне заподіяння шкоди не допускається.

2. Особа підлягає негативній кримінальній відповідальності лише за ті злочини, які охоплювались її свідомістю і волею, та щодо яких встановлено її вину.

3. Незнання закону не звільняє від негативної кримінальної відповідальності, за винятком тих випадків, коли закони та інші нормативно-правові акти не були доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, а також містять прогалини та (або) колізії»;

«Стаття Принцип індивідуалізації покарання та інших заходів кримінально-правового характеру

З метою забезпечення справедливості на загальнолюдському рівні існують різні види покарань та заходів кримінально-правового характеру, застосування яких має бути необхідним та достатнім в кожному конкретному випадку вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого цим Кодексом»;

«Стаття Принцип доцільності та економії заходів кримінально-правового характеру

1. Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру обираються для досягнення цілей і завдань цього Кодексу при мінімумі втрат та витрат для людини, суспільства, держави.

2. Покарання та інші заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до особи, яка вчинила злочин, мають бути такими, щоб вигода від вчинення злочину була меншою, ніж кримінально правові наслідки, що настали».

Четвертий розділ «Кримінально-правова ідеологія та кримінальне законодавство» складатиметься з трьох підрозділів та присвячений встановленню впливу кримінально-правової ідеології на нормотворчість у сфері кримінального права, дослідженню законодавчої техніки як гарантії втілення кримінально-правової ідеології та визначенню ідеологічного значення системи та структури кримінального закону.

У підрозділі 4.1. *«Кримінально-правова ідеологія та нормотворчість у сфері кримінального права»* розкривається залежність нормотворчості у сфері кримінального права від кримінально-правової ідеології. Зазначається, що будь-яка ідеологія є результатом свідомо-вольової діяльності, спрямованої на ідеалізацію соціальних норм, у тому числі норм кримінального права. Впливовість ідеології залежить від того, наскільки вона враховує об'єктивну реальність та відповідає інтересам особистості, суспільства та держави. Враховуючи те, що вплив кримінально-правової ідеології та нормотворчість у сфері кримінального права розпочинається зі створення уявлень про загальне поняття кримінально-правової норми, пропонується таке визначення кримінально-правової норми як інструменту ідеологічного впливу: це текст, що відображає правило, встановлене державою, з урахуванням уявлень суспільства про злочинність і караність діянь, про справедливість заходів кримінально-правового впливу, який має бути інтерпретованим та інтеріорізованим у свідомості фахівців і громадян таким чином, щоб створювалася тверда впевненість у справедливості й обов'язковості виконання кримінального закону.

Обґрунтовується ідеологічне значення норм-засад для кримінального права України. На підставі запропонованої в дисертації моделі кримінально-правової ідеології, а також з урахуванням положень преамбул Конституції України, Загальної декларації прав людини, положень Закону України «Про основи національної безпеки України» пропонується визначення преамбули КК України. Робиться висновок, що КК України потребує вдосконалення з метою чіткого визначення цілей, завдань та принципів кримінального права, механізму їх реалізації.

Робиться висновок, що в кримінальному праві використовуються філософські, релігійні, економічні, соціологічні, культурологічні та інші поняття, які мають значення при визначенні переліку інститутів кримінального права. Тому під час формулювання норм-дефініцій важливе значення має не лише дотримання правил логіки, але й внутрішня та зовнішня єдність кримінально-правових дефініцій з дефініціями інших галузей права та загальновизнаними уявленнями про ті або інші предмети, речі або явища. Гарантією єдності норм-дефініцій в кримінальному праві є кримінально-правова ідеологія.

Зазначається, що охоронні норми через специфіку кримінального права складають більшу його частину. На сучасному етапі розвитку кримінального права регулятивні норми теж набувають важливого значення, наприклад, коли йдеться про визначення прав та обов'язків кримінальних правовідносин (наприклад, потерпілих, юридичних осіб та ін.). Пропонується здійснювати процес криміналізації суспільно небезпечних діянь за циклічною програмою, в якій загальнолюдська, державна, правова, кримінально-правова ідеології є передумовами криміналізації.

Встановлюється, що під впливом ліберальної ідеології та ідей євроінтеграції межа між нормами матеріального та процесуального права «порушується», що на практиці призводить до дублювання норм кримінального та кримінально-процесуального права або до конкуренції норм зазначених галузей права, які за своїм призначенням повинні діяти як єдине ціле.

Доводиться, що не завжди обґрунтоване належним чином впровадження диспозитивних та заохочувальних норм, наслідком якого є порушення історично сформованих принципів кримінального права, становить загрозу для подальшого його існування. За своїм ідейним сенсом кримінальне право забезпечує безпеку людини–суспільства–держави, за своїм змістом кримінальне право є карною галуззю права, для якої імперативні норми є основними. Цей факт було доведено протягом багатьох століть. Ідеології, форми правління, державні устрої, форми виробництва по черзі змінювали один одного, але кримінальне право за своєю суттю залишалося незмінним. Навіть, незважаючи на те, що в сучасних умовах часто пишуть про альтернативні заходи кримінально-правового впливу, імперативний метод для кримінального права залишається основним.

У *підрозділі 4.2. «Законодавча техніка як гарантія втілення кримінально-правової ідеології»* встановлюється, що високий рівень законодавчої техніки є гарантією втілення кримінально-правової ідеології на практиці. Зазначається, що в умовах політичних, економічних, соціальних перетворень, які відбуваються в державі, коли приймається велика кількість нормативно-правових актів нових і за змістом, і за формою, недоліками законодавства стають його двозначність, громіздкість, безсистемність, суперечливість та ін. Робиться висновок, що такий стан законодавства є неминучим наслідком роботи зі створення права з новим ідеологічним підґрунтям. При цьому необхідно враховувати багаторічну практику

вітчизняної законотворчості, яка ґрунтується на тому, що правовій матерії властиві такі ознаки: нормативність, формальна визначеність, системність. Такий висновок ґрунтується на тому, що кримінально-правовий вплив обумовлений використанням наказових суджень про належне, дозволене, заборонене, безпосередньо пов'язаний із застосуванням найбільш суворих заходів державного примусу, тому гарантією принципів справедливості та рівності має бути нормативність юридичної форми кримінального права. Зазначається, що добре відпрацьована правова система передбачає не тільки логічний взаємозв'язок її складових елементів, а й ідейну (ідеологічну) єдність. Робиться висновок, що у процесі формування кримінально-правових норм між формальною визначеністю і невизначеністю має бути досягнута рівновага. Зайва визначеність (конкретизація) кримінально-правових норм може призвести до необґрунтованого звуження об'єктів кримінально-правової охорони, наслідком зайвої невизначеності може стати недоцільне застосування кримінального закону, все це в кінцевому підсумку підриває авторитет кримінального права.

Доводиться необхідність розширення розуміння системності як властивості юридичної форми стосовно кримінального права. До внутрішніх ознак системності можна віднести: 1) взаємодію елементів логічної структури кримінально-правової норми; 2) узгодженість кримінально-правових норм у Кримінальному кодексі України; 3) узгодженість кримінально-правових норм з Конституцією України; 4) узгодженість кримінально-правових норм з нормами інших галузей права; 5) узгодженість кримінально-правових норм з нормами міжнародного права. До зовнішніх ознак системності можна віднести взаємодію кримінально-правових норм із зовнішнім середовищем, з тими чи іншими фрагментами соціальної дійсності.

У *підрозділі 4.3. «Ідеологічне значення системи та структури кримінального закону»* встановлюється, що текст кримінального закону повинен мати логічно обґрунтовану систему і структуру, яка, з одного боку, з найбільшою точністю відображала б його сутність та зміст, а з іншого – підкреслювала його ідейну єдність. Робиться висновок, що структура Розділу I КК України «Загальні положення» має бути розширена. Поряд із завданнями у КК України необхідно передбачити його мету, під якою потрібно розуміти формування та закріплення в суспільстві в цілому, а також у кожного індивідуума окремо твердої впевненості в справедливості та обов'язковості виконання кримінального закону. Потім необхідно надати законодавче визначення принципів кримінального права та назвати шляхи, за допомогою яких здійснюється запобігання злочинам та іншим суспільно-небезпечним діянням. Назву Розділу II Загальної частини КК України «Закон про кримінальну відповідальність» пропонується змінити на назву «Кримінальний закон», яка за своїм змістом ширша, ніж існуюча назва і охоплює всі кримінально-правові норми, в тому числі ті, які не пов'язані з кримінальною відповідальністю. Після Розділу II пропонується розмістити Розділ III під назвою «Злочин», який можна поділити на дві глави: 1. Поняття,

види та стадії злочину; 2. Обставини, що виключають злочинність діяння. Доведено, що загальне визначення поняття злочину знаходиться у нерозривній єдності з зазначеними обставинами.

Наведено додаткові аргументи на користь ідеї про законодавче закріплення складу злочину. У Загальній частині майбутнього КК України пропонується виділити Розділ IV під назвою «Склад злочину». Цей Розділ можна поділити на чотири глави: 1. Об'єкт злочину; 2. Об'єктивна сторона злочину; 3. Суб'єкт злочину; 4. Суб'єктивна сторона злочину. Враховуючи важливість кримінально-правової кваліфікації злочинів на практиці, пропонується у Загальній частині майбутнього КК України виділити Розділ V під назвою «Кримінально-правова кваліфікація», який доцільно було б поділити на три глави: 1. Загальні правила кримінально-правової кваліфікації; 2. Кваліфікація злочинів, вчинених у співучасті; 3. Кваліфікація повторності, сукупності та рецидиву злочинів. Загальну частину майбутнього КК України пропонується доповнити також Розділом VI під назвою «Кримінальна відповідальність», який можна поділити на дві глави: 1. Поняття та форми реалізації кримінальної відповідальності; 2. Звільнення від кримінальної відповідальності. Після цього Розділу, в якому йдеться про кримінальну відповідальність, пропонується розмістити розділ про покарання. Розділ VII Загальної частини майбутнього КК України під назвою «Покарання» пропонується поділити на чотири глави: 1. Поняття та види покарання; 2. Призначення покарання; 3. Звільнення від покарання та його відбuvання; 4. Судимість. Після Розділу про покарання доцільно розмістити Розділ VIII під назвою «Заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які не є суб'єктами злочину», який можна поділити на дві глави: 1. Примусові заходи медичного характеру; 2. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Наступним розділом має бути Розділ IX під назвою «Спеціальні заходи кримінально-правового характеру», який можна поділити на дві глави: 1. Примусове лікування; 2. Спеціальна конфіскація. Примусове лікування та спеціальну конфіскацію об'єднує те, що перша застосовується лише до певної категорії осіб, друга застосовується у певних випадках, визначених законом. Розділ X Загальної частини майбутнього КК України пропонується залишити в редакції назви Розділу XV Загальної частини чинного КК України «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх».

Робиться висновок, що, в свою чергу, система Особливої частини сучасного КК України має відповідати уявленням про основні права, свободи та інтереси людини, що склалися на рівні загальнолюдської ідеології, національній ідеї, яка є частиною державної ідеології, історичній ролі кримінального права у вирішенні соціальних конфліктів, на усвідомлення якої спрямована кримінально-правова ідеологія. Впровадження перерахованих ідей залежить від дотримання законів: природи, соціуму, ринкової економіки. Злочини, що містяться в Особливій частині КК України, пропонується поділити на розділи не за об'єктами кримінально-правової охорони, а за суб'єктами, що

охороняються кримінальним законом, при цьому розташувати їх за принципом від окремого до більш загального: Розділ I «Злочини проти особи»; Розділ II «Злочини проти суспільства»; Розділ III «Злочини проти держави»; Розділ IV «Злочини проти людства». Всередині розділів злочини необхідно поділити на глави залежно від об'єкта кримінально-правової охорони.

П'ятий розділ «Кримінально-правова ідеологія та кримінально-правова практика» складається з трьох підрозділів та присвячений встановленню джерел кримінального права, через які кримінально-правова ідеологія впливає на кримінально-правову практику, визначенню суб'єктів впровадження кримінально-правової ідеології, обґрунтуванню шляхів впровадження кримінально-правової ідеології.

У підрозділі 5.1. «Вплив кримінально-правової ідеології на кримінально-правову практику» аргументується, що кримінально-правова ідеологія впливає на практику через джерела кримінального права та необхідним чином відпрацьовану кримінально-правову політику. Встановлюється, що кримінально-правова ідеологія, з одного боку, формує джерела кримінального права, з іншого – впливає на практику через вже сформовані джерела кримінального права. Однак право є не єдиним засобом впливу на особистість, тому, виступаючи в ролі «посередника» між державою і особистістю, воно повинно на рівні «медіума» відчувати значення міфів, релігії, культури, моралі, моральності, етики та естетики, політики в житті людини. Робиться висновок про необхідність розмежування понять «джерела правотворчості» і «джерела правозастосування». Для правозастосовувачів джерела правотворчості не мають значення. Вони чекають від науковців та законодавця визначення джерел кримінального права, яке б містило наступні ознаки: ясність і чіткість, простоту і доступність мови нормативно-правових актів; поєднання лаконічності з необхідною повнотою, конкретності з необхідною абстрактністю вираження відповідних правових приписів; послідовність у викладенні юридичної інформації: взаємозв'язок, узгодженість і внутрішню єдність правового матеріалу. У свою чергу науковці у своїх дослідженнях та законодавець під час законотворчості не обмежуються джерелами кримінального права у розумінні правозастосовувачів, для яких джерела кримінального права – це писані нормативно-правові акти, в яких містяться кримінально-правові норми.

Робиться висновок, що принципи кримінально-правової ідеології та принципи кримінально-правової політики – не тотожні поняття. Якщо принципами кримінально-правової політики є основоположні, керівні ідеї та засади у сфері боротьби зі злочинністю методами матеріального кримінального закону, які спрямовують процес формування кримінально-правових засобів ведення цієї боротьби й практику їх застосування, то принципами кримінально-правової ідеології є керівні ідеї, які спрямовують процес формування системи світоглядних ідей про сутність та зміст охоронної функції кримінального права, а також про механізм її реалізації.

У *підрозділі 5.2. «Суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології»* встановлюються суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології. Робиться висновок, що кримінально-правова ідеологія та кримінально-правова політика не тотожні поняття. Якщо кримінально-правова ідеологія – це сукупність світоглядних ідей про охоронну функцію кримінального права, то кримінально-правова політика – це напрями діяльності держави у сфері протидії злочинності. Виходячи з цього суб'єктами кримінально-правової ідеології є не тільки суб'єкти наділені владними повноваженнями, але й інші суб'єкти організації спільної діяльності людей. Зазначається, що середовище безпосередньої контактної взаємодії людей впливає на формування та впровадження ідеології іноді більше, ніж середовище створене суб'єктами, наділеними владними повноваженнями на макрорівні. Безпосередня контактна взаємодія людей відбувається в сім'ї, дружній компанії, шкільному класі, студентській групі, виробничому, трудовому колективі, церкві та інших громадських організаціях. Окрім суб'єктів впровадження кримінально-правової ідеології виділяються учасники кримінально-правової ідеології, які не беруть активної участі у формуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології, але діють під її впливом.

У *підрозділі 5.3. «Впровадження кримінально-правової ідеології»* визначаються напрямки впровадження кримінально-правової ідеології в реальному житті. Робиться висновок, що одним з найважливіших кроків на шляху до «матеріалізації» кримінально-правової ідеології, яка відповідає життєво важливим інтересам людини, суспільства, держави є розробка Концепції кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації. Зазначається, що ідеологічне значення мають не тільки основні положення цієї Концепції, але й мотиви її схвалення, що відповідають Конституції України, Закону України «Про національну безпеку України» та міжнародним зобов'язанням, які Україна взяла на себе, підписавши відповідні угоди. Мотиви схвалення Концепції кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації пропонується відобразити в преамбулі такого змісту:

«Беручи до уваги, що відповідно до ст. 1 Конституції України Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, керуючись державною політикою у сферах національної безпеки і оборони, яка відповідно до пункту 1 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій,

виходячи з того, що Україна підписала міжнародні договори, за якими взяла на себе певні зобов'язання у протидії злочинності,

враховуючи процеси всесвітньої економічної, політичної, правової, культурної інтеграції та уніфікації,

відчуваючи важливість стратегічних дій, спрямованих на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності,

схвалюється Концепція кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації».

Встановлюється, що метою Концепції має бути визначення та регулювання правотворчої та правозастосовної діяльності, спрямованої на кримінально-правову охорону життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Завданням Концепції має бути захист кримінально-правовими засобами національних інтересів України в умовах глобалізації. В основу Концепції пропонується покласти розроблені в дисертаційному дослідженні принципи кримінально-правової ідеології: верховенство права, законність, гуманізм, справедливість, рівність, невідворотність державного реагування на протиправні діяння, доцільність правової системи держави, економію матеріальних ресурсів держави.

Робиться висновок, що задля досягнення мети Концепції потрібно прийняти: новий Кримінальний кодекс України, який би відповідав сучасному рівню розвитку науки та життєво необхідним потребам людини, суспільства, держави, людства; Кодекс України про проступки, який дозволив би наблизити законодавство України до міжнародних стандартів щодо правового забезпечення основних прав, свобод та інтересів людини; Закон України «Про медіацію», який дозволив би поширити практику мирного вирішення спорів позасудовими методами та забезпечити збалансовані взаємовідносини між інститутом медіації та судовою системою.

Зазначається, що при розробці нового КК України особливу увагу слід звернути на злочини проти політики, ідеології та злочини ідеологічного характеру. Саме такі злочини посягають на державний та суспільний устрій, основні права, свободи та інтереси багатьох людей. Робиться висновок, що на сучасному етапі розвитку кримінального права до злочинів проти ідеології належать: дії, спрямовані на повалення конституційного ладу, терористичні акти та інші злочини, пов'язані з їх вчиненням, метою яких є залякування населення або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного, наруга над державними символами, геноцид. До злочинів ідеологічного характеру, метою яких є впровадження забороненої ідеології, належать виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436-1 КК України).

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладено узагальнені основні результати дисертаційного дослідження та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України, зокрема:

1. Методологія науки кримінального права – це обумовлена філософсько-світоглядним підходом система загальнонаукових, групових, спеціальних і міждисциплінарних методів наукового пізнання форми і змісту кримінально-правових інститутів як специфічних суспільних явищ, що адекватно відображають діалектичний розвиток сучасного суспільства.

2. Ідеологічну основу пізнання сутності та змісту кримінального права можуть складати такі методологічні підходи, які можна класифікувати залежно від уявлень про взаємовідносини людини і Природи (соціальний натуралізм), людини та суспільства (антропологічний, комунікативний, інтегративний підходи), людини та держави (формаційний та цивілізаційний підходи). Самостійне значення має аксіологічний підхід, який іноді називають ідеологічним підходом через те, що він створює уявлення як про цінність самого права, так і про цінності в праві.

3. Ідеологічну основу пізнання форми кримінального права можуть складати такі методологічні підходи: юридична семіотика, предметом якої є юридичні знакові системи; герменевтика, завданням якої є пояснення відносин між текстом та інтерпретатором, минулим і сьогоденням, сьогоденням і майбутнім; системно-структурний підхід, за допомогою якого створюються і зберігаються субординаційно-координаційні зв'язки певних понять, категорій, явищ.

4. Ідеологія – це система філософських, наукових, естетичних, етичних, правових, політичних, економічних, соціологічних ідей про Всесвіт, суспільство, людину, місце і роль індивідів у всесвіті, сенс життя особистості у світі, а також про механізм впливу світоглядних ідей на суспільну та індивідуальну свідомість і підсвідомість через символічні (словесно-теоретичні та знаково-образні) форми за допомогою державних та інших соціальних інститутів.

Правова ідеологія – це система світоглядних ідей про онтологічну цінність права та його реалізацію, механізм впливу цих ідей на суспільну та індивідуальну свідомість та підсвідомість через символічні (словесно-теоретичні та знаково-образні) форми за допомогою державних та інших соціальних інститутів. Правова ідеологія, як і ідеологія взагалі, виконує такі функції: гносеологічну, онтологічну, аксіологічну (оціночну), інформаційну, герменевтичну, прогностичну (футурологічну), орієнтаційну, регулятивну, захисну, інтегративну (мобілізаційну і консолідуючу), когнітивну. Виступаючи різновидом державної ідеології, правова ідеологія виконує функцію легітимності влади. На функціональному рівні правова ідеологія відрізняється від усіх інших ідеологій функцією попередження та вирішення конфліктів. Демонструючи та забезпечуючи порядок та справедливість у суспільстві, а

також можливість відповідальної реалізації власної свободи індивідами, правова ідеологія сприяє попередженню та вирішенню конфліктів.

5. Кримінально-правова ідеологія – це система світоглядних ідей про сутність та зміст охоронної функції кримінального права, а також про механізми її реалізації через символічні (словесно-теоретичні та знаково-образні) форми за допомогою державних та інших соціальних інститутів, що впливають на суспільну та індивідуальну свідомість і підсвідомість людей. Вона є складовою частиною загальної ідеології протидії злочинності. Цей загальний напрямок, окрім кримінально-правової ідеології, включає кримінально-процесуальну, кримінально-виконавчу ідеології.

На загальнолюдському рівні кримінально-правова ідеологія виконує такі функції: гносеологічну функцію – через кримінально-правову ідеологію пізнається кримінальний закон і практика його реалізації; онтологічну функцію – кримінально-правова ідеологія відображає фундаментальні цілі, завдання, функції та принципи, що визначають існування і розвиток кримінального права; інформаційну функцію – кримінально-правова ідеологія інформує суспільство про злочини і покарання, встановлені державою; герменевтичну функцію – кримінально-правова ідеологія полегшує процес розуміння і тлумачення тексту кримінального закону; прогностичну функцію – за допомогою кримінально-правової ідеології можна обґрунтувати уявлення про можливе втілення в майбутньому певних правових ідеалів; аксіологічну функцію – кримінально-правова ідеологія, з одного боку, відображає, з іншого боку, створює систему цінностей, що мають значення для особистості, суспільства, держави, міжнародної громади і всього людства; орієнтаційну функцію – кримінально-правова ідеологія орієнтує на досягнення високих ідеалів, здатних забезпечити безпеку особистості, суспільства, держави; регулятивну функцію – виступаючи основою взаємовідносин різних суб'єктів ідеологічного впливу, кримінально-правова ідеологія передбачає зміни та розвиток відповідної системи; інтегративну (мобілізаційну і консолідуючу) функцію – кримінально-правова ідеологія, об'єднуючи суспільство навколо ідеї про нетерпимість вчинення злочинів, викликає прагнення до мобілізації і консолідації суспільства проти злочинного світу; когнітивну функцію – впливаючи на візуально-просторове сприйняття навколишньої дійсності, кримінально-правова ідеологія сприяє самоідентифікації людини з певною соціальною групою, суспільством в цілому та державою. На державному рівні кримінально-правова ідеологія сприяє утворенню та існуванню державності. На загальноправовому рівні кримінально-правова ідеологія має виконувати функцію легітимності влади. Створюючи уявлення про охоронну функцію кримінального права, кримінально-правова ідеологія пропагує ідею про нетерпимість до різного роду злочинів, про справедливість та ефективність кримінального закону. Тим самим вона впливає на почуття безпеки людей, допомагає усвідомити, як можна скористатися кримінальним законом з метою захисту власних інтересів. Допомагаючи долати страх перед злочинністю, кримінально-правова ідеологія виконує захисну функцію.

6. Метою кримінально-правової ідеології є підвищення авторитету кримінального права. Завданням кримінально-правової ідеології є: 1) створення та підтримання уявлень про мету, завдання, принципи кримінального права, його інститути та механізм реалізації кримінально-правових норм; 2) обрання та застосування найефективніших словесно-теоретичної та знаково-образних форм впливу на суспільну та індивідуальну свідомість та підсвідомість людей; 3) створення та підтримання єдиного ціннісно-сміслового ядра діяльності державних інститутів; 4) створення підґрунтя для співробітництва державних інститутів з іншими соціальними інститутами.

7. Принципами кримінально-правової ідеології є: верховенство права – держава у процесі законотворчої діяльності обмежена загальносоціальним правом, під яким слід розуміти право, яке відповідає загальнолюдським та соціальним цінностям; законність – закони і підзаконні акти неухильно та повсюдно виконуються усіма учасниками міжлюдської комунікації, насамперед, державними органами та громадськими об'єднаннями (ніщо так не підриває авторитет закону, як публічне його порушення, тому будь-яка позазаконна діяльність державних органів та громадських об'єднань повинна заборонятися); гуманізм – збалансованість життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави (забезпечення основних прав, свобод та інтересів людини залежить від збалансованості життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави); справедливість – взаємоповага та взаємна відповідальність (взаємоповага та взаємна відповідальність є необхідними умовами життя будь-якого суспільства, адже справедливість – це прагнення до рівноваги); рівність – юридична захищеність осіб незалежно від статі, раси, національності, походження, майнового і службового становища, ставлення до релігії, переконань, належності до громадських об'єднань, а також будь-яких інших ознак та обставин (у правовій державі кожна особа має право на вільне здійснення, охорону та захист законних прав, свобод та інтересів); невідворотність державного реагування на протиправні діяння – держава бере на себе обов'язок реагувати на всі випадки вчинення протиправних діянь шляхом кримінально-правового та процедурно-процесуального забезпечення відповідної діяльності (здатність держави реагувати на протиправні діяння є тим «лакумосим» папірцем, який дозволяє оцінити державу як правову чи неправову); доцільність правової системи держави – кожна галузь права має свою мету та завдання, які відповідають загальнодержавним стратегічним планам та меті (наявність загальної мети та завдань різних галузей права є гарантією функціонування правової системи України як єдиного механізму); економії матеріальних ресурсів держави – досягнення поставлених цілей шляхом економії каральної системи держави (застосування каральної системи держави (як і будь-яких інших заходів державного впливу) потребує різноманітних витрат (матеріальних засобів, коштів, часу, зусиль та ін.), тому досягнення поставлених цілей має бути вигідним та економічно виправданим).

8. Кримінально-правова ідеологія та кримінально-правова доктрина взаємозалежні, але не тотожні поняття. Якщо кримінально-правова ідеологія

являє собою систему світоглядних ідей (форм осягнення дійсності в думці, які включають усвідомлення мети і способів подальшого пізнання й перетворення світу), то доктрина є знаннями, що сформувалися під впливом цих ідей, знаннями, які є результатом пізнавального процесу, що не викликає сумнівів, знаннями, які отримали право на істину, відповідальну перед зовнішнім (матеріально-практичним) і внутрішнім (логічна аргументація та моделювання) досвідом. Термін «кримінально-правова наука» може використовуватися в трьох значеннях: сфера людської діяльності, спрямована на розробку, формулювання та (або) систематизацію знань; система знань; соціальний інститут, який об'єднує вчених з їх знаннями, кваліфікацією та досвідом. Ідеологію та принципи науки кримінального права не можна ототожнювати з кримінально-правовою ідеологією. Ідеологія науки кримінального права – це система ідей про загальнотеоретичні та етико-психологічні напрямки наукової діяльності у сфері кримінального права. Принципами наукової діяльності на загальнотеоретичному рівні є: раціоналізм, обґрунтованість, всебічність, об'єктивність, системність (цілісність), спадкоємність результатів наукової творчості. Принципами наукової діяльності на етико-психологічному рівні є: прагнення до істини (навіть якщо вона статична), солідарність заради істини, усвідомлення відповідальної ролі кожного в загальному процесі світобудови. Кримінально-правова ідеологія співвідноситься з кримінальним правом та законодавством як зміст та форма. Кримінально-правова ідеологія повинна відігравати провідну, визначальну роль стосовно кримінального права та законодавства.

9. На підставі існуючої моделі становлення релігійних учень (релігійної ідеології) запропонована така модель становлення кримінально-правової ідеології:

– етична база – взаємоповага та взаємна відповідальність особистості–суспільства–держави, що ґрунтуються на справедливих нормах моралі. Критерієм справедливості норм моралі мають бути збалансованість особистих, суспільних, державних інтересів, інтересів міжнародної громадськості та всього людства;

– система дій – структурно кримінально-правовий вплив включає: 1) формування кримінально-правової ідеології на рівні індивідуальної, групової, суспільної, державної, міжнародної правосвідомості; 2) кримінально-правова ідеологія повинна втілювати досягнення культури, які мають відображатися на рівні правової думки, юридичної техніки і практики. Процес втілення досягнень різних форм культури через право має відбуватися обережно, зважуючи всі можливі наслідки; 3) формування правових принципів кримінально-правової ідеології, які відрізняються від загальноправових принципів кримінального права своїм функціональним призначенням. Функціональне призначення принципів права полягає в тому, що вони є наміром, планом, яким законодавець і правозастосовувач керуються в процесі правотворчої та правозастосовної діяльності. Функціональне призначення правових принципів ідеології – створення певного прообразу

навколишньої дійсності. На відміну від правових принципів кримінально-правової ідеології загальноправові принципи, які діють у кримінальному праві, мають конкретизований характер і стосуються певної поведінки суб'єктів кримінальних правовідносин; 4) усі стадії, які проходить кримінально-правова норма в процесі свого народження та існування, мають здійснюватися науковцями, законодавцем та правозастосовувачами під впливом кримінально-правової ідеології; 5) механізм втілення у життя кримінально-правової ідеології залежить від якості кримінального закону та діяльності суб'єктів кримінально-правових відносин;

- міф – кримінальне право – символ справедливості та невідворотності кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення;

- раціональне обґрунтування догми – створення кримінально-правової догми через раціональне обґрунтування та пояснення кримінально-правових міфів.

Запропоновану під час дисертаційного дослідження кримінально-правову ідеологію можна назвати ідеологією Екоса, яка передбачає розвиток кримінального права від просто порядку до благого порядку, що ґрунтується на гармонійному співіснуванні людини, суспільства, держави, міжнародної спільноти та всього людства. На шляху до ідеального світу потрібно створити світ таких ідей: філософська ідея – ідея створення світу Богом; наукова ідея – ідея повернення до правових ідей попередніх поколінь українського народу шляхом наповнення їх новим соціальним змістом; економічна ідея – ідея економічної еквівалентності злочину та покарання; політична ідея – ідея забезпечення існування національної ідеї; правова ідея – ідея формальної визначеності, системності та нормативності кримінального права; моральна ідея – ідея відродження єдиної для всіх громадян України системи цінностей; ідея культурної поведінки – ідея відповідальності, дисциплінованості, взаємоповаги у спілкуванні людей (у тому числі представників влади з народом).

10. Реалізація кримінально-правової ідеології повинна відбуватися через такі ідеї:

по-перше, взаємоповага та взаємна відповідальність особистості–суспільства–держави виявляється в тому, що злочин є суспільно-небезпечним діянням. Для визначення суспільної небезпеки злочину недостатньо встановити об'єкт і учасників конфлікту, необхідно встановити небезпеку злочину (конфлікту) для суспільства в цілому. Небезпека конфлікту залежить від: просторових меж (чим більше територія поширення конфлікту, тим небезпечніше конфлікт), тривалості існування конфлікту (чим довше існує конфлікт, тим важче його вирішити), внутрішньосистемних зв'язків, які порушує конфлікт. Внутрішньосистемні зв'язки припускають наявність суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом. Конфлікт, який зачіпає інтереси тільки окремих учасників, знаходиться за межами дії кримінального права;

по-друге, підвищити авторитет кримінального закону можна шляхом створення «маленького» Кримінального кодексу з невеликим набором найбільш суспільно небезпечних діянь;

по-третє, обґрунтованою вважається позиція авторів Концепції впровадження проступку шляхом прийняття Закону (Кодексу) України про проступки. Виключення з КК України діянь, які не становлять суспільної небезпеки, дозволить підвищити ступінь реалізації невідворотності відповідальності шляхом економії заходів кримінально-правового впливу;

по-четверте, кримінальна відповідальність в її негативному та позитивному аспектах є кримінально-правовою оцінкою діяння (як злочину, так і правомірної поведінки) особи з боку держави;

по-п'яте, термін «кримінальна відповідальність» використовується в багатьох статтях КК України, від правильного його тлумачення залежить вирішення кримінальної справи на практиці, він має не тільки кримінально-правове, а й процесуальне значення, тому також як і покарання кримінальна відповідальність є міждисциплінарним інститутом, який потребує законодавчого визначення.

11. Норми кримінального права мають бути у своїй ідеальній реалізації безперечним підтвердженням існування кримінально-правової ідеології. До таких норм належать: норми-засади (преамбула КК України); визначально-установчі норми (цілі та завдання КК України); норми-дефініції (термінологічний апарат КК України); норми-принципи (закріплення в КК України принципів кримінального права); норми правила-поведінки (охоронні норми, які передбачають негативну реакцію держави на неправомірну (заборонену) поведінку суб'єктів правовідносин, та регулятивні норми, які встановлюють права та обов'язки суб'єктів кримінальних правовідносин). Серед імперативних, диспозитивних та рекомендаційних норм основними для кримінального права є і мають залишатися імперативні норми. Проявом кримінально-правової ідеології є не тільки кримінальний закон, але й підзаконні акти (наприклад, укази про помилування Президента України щодо засуджених). Ідеологічне значення має вирішення питання про дію кримінально-правових норм в часі, у просторі та за колом осіб.

12. Процес криміналізації суспільно небезпечних діянь можна уявити у вигляді циклічної програми. Метою циклу під час криміналізації є попередження конфлікту інтересів, наслідком якого є або може стати суспільно небезпечне діяння. Тілом циклу є наступні дії: 1) встановлення суб'єктів конфлікту; 2) з'ясування причин конфлікту; 3) визначення рівнів конфлікту (макро- або мікрорівень); 4) виявлення наслідків конфлікту. Ефективність виконання тіла циклу залежить від передумов та умов. Передумовою криміналізації є загальнолюдська, державна, правова, кримінально-правова ідеології. Умовами циклу криміналізації є: економічна, політична, соціальна, духовна обстановки в державі та суспільстві. Наступним етапом циклу повинно стати вирішення питання про можливість вирішення конфлікту через релігію, виховання, освіту, мистецтво, науку. Коли всі перераховані дії є неефективними, держава

звертається до права, а у виключних випадках – до кримінального права. Ефективність визначення кримінально-правових заборон залежить від дотримання правил законодавчої техніки. Після створення та впровадження кримінально-правової норми на практиці потрібно перевірити її ефективність та доцільність подальшого використання. Тому до циклу криміналізації включено лічильник, розрахований на п'ять років. Число «п'ять» було обрано на підставі дослідження теорії гармонії, в основі якої лежить ідея про існування «золотого перетину». Якщо норма виявилася ефективною, цикл завершується. Кінцем циклу є зведення до мінімуму конфліктів, небезпечних для суспільства. Якщо норма виявилася неефективною, цикл криміналізації повинен розпочинатися з початку.

13. Законодавча техніка має бути гарантією впровадження кримінально-правової ідеології, якщо вона ґрунтується на циклічній програмі, що запропонована в дисертаційному дослідженні з урахуванням важливості загальнолюдської, державної, правової, кримінально-правової ідеології для окремо взятої особистості, суспільства, держави, включає принцип системності як властивість юридичної форми кримінального закону, словесно-теоретичну техніку створення закону (текст закону має викладатися державною діловою мовою; законодавча термінологія має бути точною, стислою та однаковою у всьому тексті закону; якщо термінологія закону не відповідає загальноновживаному її розумінню і обмежується лише певним законом, то у законі дається визначення цього терміну і т. ін.) та знаково-образну техніку створення закону (обираючи назву кримінального закону, формуючи його систему та структуру, а також загальні положення, законодавець користується знаково-образною законодавчою технікою, адже саме за її допомогою кримінальний закон набуває символічного значення).

14. Кримінально-правова ідеологія впливає на кримінально-правову практику: 1) через такі джерела кримінального права: Конституцію України; міжнародні договори; КК України 2001 р.; КК України 1960 р.; КПК України; нормативно-правові акти, які містять кримінально-правові норми, але не є складовою частиною КК України; рішення Конституційного Суду України; рішення Європейського суду з прав людини; судовий прецедент; нормативно-правові акти, до яких відсилають бланкетні диспозиції кримінально-правових норм; правовий звичай; правова доктрина; 2) за допомогою кримінально-правової політики, яка має бути її частиною.

15. Суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології поділяються на два види: 1) суб'єкти, які беруть участь у формуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології; 2) учасники кримінально-правової ідеології, які діють під впливом кримінально-правової ідеології. Суб'єкти, які беруть участь у формуванні та впровадженні кримінально-правової ідеології, поділяються на два види: 1) суб'єкти наділені владними повноваженнями (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, Європейський суд з прав людини); 2) суб'єкти, від яких залежить організація спільної діяльності

людей (сім'я, освіта, громадськість, церква, та інші громадські організації). Учасники кримінально-правової ідеології поділяються на види за двома підставами: 1) залежно від ставлення до кримінального закону: особи, які діють у межах кримінального закону; особи, які порушують кримінальний закон; 2) залежно від ролі під час здійснення правосуддя: особи, які беруть участь у кримінальному провадженні; особи, які беруть участь у виконанні покарання та реалізації інших заходів кримінально-правового впливу.

16. Запропоновано проєкт Концепції кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації, в якому передбачена преамбула, визначені мета, завдання та принципи Концепції, шляхи кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації, основні засади, структура нового КК України, очікувані результати впровадження Концепції, суб'єкти кримінально-правового забезпечення національних інтересів України та учасники впровадження Концепції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографія:

1. Коломієць Ю.Ю. Кримінально-правова ідеологія: філософсько-правове дослідження. Арциз: ФОП Петров, 2019. 467 с.

Розділи у колективних монографіях:

1. Коломієць Ю.Ю. Впровадження інституту проступків у кримінальне право України. *Наукове та законодавче забезпечення реалізації концепції кримінальних проступків*: монографія / за заг. ред. С.В. Ківалова, В.О. Тулякова. Одеса: Юридична література, 2014. 176 с. (с. 34–43).

2. Коломієць Ю.Ю. Марксистско-ленинское идеологическое наследие в уголовном праве. *Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада: колективна монографія*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 468 с. (с. 167–182).

3. Коломієць Ю. Теоретико-методологические основы познания права. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані*: монографія / за ред. проф. О.В. Козаченка, проф. Є.Л. Стрельцова. Миколаїв: Іліон, 2016. 768 с. (с. 701–727).

4. Коломієць Ю.Ю. Ідеологічна обумовленість системи Особливої частини кримінального законодавства. *Сучасне кримінальне право України: наукові нариси*: монографія / за ред. Н.А. Мирошніченко, Є.Л. Стрельцова; передмова С.В. Ківалова. Одеса: Юридична література, 2017. 488 с. (с. 268–284).

5. Коломієць Ю.Ю. Предпонимание и понимание уголовного права. *ІДЕЯ І ДІЯ: погляд Ф./П./П./С./*: колективна монографія: / за заг. ред. О.А. Івакіна, Д.В. Яковлева. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 204 с. (с. 65–78).

6. Коломиец Ю.Ю. Предыдущая и современная идеологии: концепты и контрасты. *Концепты и контрасты*: монография / Н.В. Петлюченко, С.И. Потапенко, О.А. Бабелюк, Е.Л. Стрельцов и др.; под. ред. Н.В. Петлюченко. Одесса: Издательский дом «Гельветика», 2017. 632 с. (с. 324–330).

7. Коломиец Ю.Ю. Политика и уголовное право: идеи баланса и экономической эквивалентности. *Development and modernization of the legal systems of Eastern Europe: experience of Poland and prospects of Ukraine*: Collective monograph. Vol. 2. Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. 336 p. (p. 194–212).

8. Коломиец Ю.Ю. Идеологические основы разрешения уголовных конфликтов. *Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування*: колективна монографія / За заг. ред. Ю.П. Аленіна; відпов. за вип. І.В. Гловюк. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 1148 с. (с. 1094–1116).

Наукові статті у фахових виданнях:

1. Коломиец Ю.Ю. Становлення вчення про позитивну кримінальну відповідальність. *Актуальні проблеми держави та права*. Одеса: Юридична література, 2007. Вип. 32. С. 160–163.

2. Коломиец Ю.Ю. Можливість добровільної відмови при незакінченому злочині. *Актуальні проблеми держави та права*. Одеса: Юридична література, 2008. Вип. 44. С. 283–289.

3. Коломиец Ю.Ю. Вплив марксистсько-ленінської ідеології на поняття, сутність та зміст кримінальної політики. *Актуальні проблеми держави та права*. Одеса: Юридична література, 2009. Вип. 47. С. 139–144.

4. Коломиец Ю.Ю. Наказание в круговороте форм правления. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: Юридична література, 2010. Вип. 54. С. 145–152.

5. Коломиец Ю.Ю. Идеологические основы внедрения института проступков в уголовное право Украины. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: Юридична література, 2012. Вип. 67. С. 508–513.

6. Коломиец Ю.Ю. Влияние гражданского общества на законотворчество в сфере уголовного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Збірник наукових праць*. Одеса, 2014. Вип. 10–2, т. 2. С. 73–76.

7. Коломиец Ю. Малозначительность деяния в уголовном праве. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1, т. 3. С. 45–49.

8. Коломиец Ю. Метафізика и уголовное право. *Підприємництво, господарство и право*. Київ, 2016. № 2. С. 138–143.

9. Коломиец Ю.Ю. Методология науки уголовного права. *Вісник асоціації кримінального права України*. Електронне наукове видання. 2016. Вип. 1 (6). С. 1–9. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/page_id=1809.

10. Коломиец Ю. Современное понимание идеологии. *Юридичний вісник*. 2016. №4. С. 143–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2016_4_22.

11. Коломиец Ю.Ю. Уголовно-правовая идеология: ее идеи. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук*. 2017. № 10. С. 183–189.

12. Коломиец Ю.Ю. Идея гуманизма в уголовном праве Украины. *Держава та регіон. Серія: Право*. 2017. №4 (58). С. 54–59.

13. Коломиец Ю.Ю. Идеологическая обусловленность понятия уголовного права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 141–146.

14. Коломієць Ю.Ю. Поняття ідеології: її сутність, зміст, форма. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. Київ. 2018, т. 29 (68). №3. С. 1–6.

15. Коломієць Ю.Ю. Форма та зміст принципів кримінального права України. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук*. 2018. №15. С. 113–119.

16. Коломієць Ю.Ю. Загальна характеристика функцій кримінально-правової ідеології. *Приватне та публічне право*. 2018. №3. С. 67–71.

17. Коломієць Ю.Ю. Концепція кримінально-правового забезпечення ідей суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави в умовах глобалізації. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук*. 2018. №17. С. 139–150.

18. Коломієць Ю.Ю. Ідеологія впровадження інституту проступків у національне право України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. Вип. 2 (11). С. 1–14. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/01_Kolomiets.pdf.

19. Коломієць Ю.Ю. Преамбула до нового Кримінального кодексу України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2019. Вип. 1 (12). С. 1–17. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2019.12.189367>.

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

1. Коломиец Ю.Ю. Идея о неотвратимости наказания в уголовном праве постсоциалистических государств. *Актуальные проблемы государственного и правового строительства в Азербайджанской Республике*. Баку: Адильоглы, 2008. С. 373–376.

2. Коломиец Ю.Ю. Идеологическая обусловленность методов научного познания права. *Leges si Viata. Chisinau*. Nr/1/3 (289) 2016. С. 50–52.

3. Коломиец Ю. Человек, техника, наука, уголовное право. *VISEGRAD JOURNAL on human rights*. 2017/4. №2/1. С. 113–119.

4. Коломієць Ю.Ю. Модель кримінально-правової ідеології. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. AUGUST 2018. №4 (32). С. 114–117.

5. Kolomiets Y. Cyclicity of process of criminalization (Циклічність процесу криміналізації). *ReOS* 04 /2018. С. 118-122.

Статті в інших виданнях:

1. Коломієць Ю. Особистість державного злочинця. *Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии*: Сб. науч. статей /Под ред. М.Ф. Орзиха, В.Н. Дремина. Одеса: Фенікс, 2007. С. 187–192.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Коломієць Ю.Ю. Національна безпека як об'єкт кримінально-правової охорони. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей Всеукр. наук. конф. (Одеса, 18–19 квіт. 2008 р.). Одеса: Фенікс, 2008. С. 354–355.

2. Коломієць Ю.Ю. Равенство і равноправие в уголовном праве. *Правове життя сучасної України*: тези доповідей Міжнарод. наук.-практ. конф. проф.-викл. і аспірант. Складу (Одеса, 5–6 черв. 2009 р.). Одеса: Фенікс, 2009. С. 521–523.

3. Коломієць Ю. Влияние марксистско-ленинской идеологии на понятие уголовного права. *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке*: материалы 6-й Межд. науч.-практ. конф. (Москва, 29–30 янв. 2009 г.). Москва: Изд-во «Проспект», 2009. С. 111–114.

4. Kolomiyets Y. The rule of law principle in the national and international criminal law. *Legal Policy of EU Countries: Comparative Aspects: Turkey-Ukraine comparative criminal law symposium-II* (Туреччина, Стамбул, 15–17 берез. 2011 р.). Odessa/Ukraine. – Hukuk, 2012. С. 325–327.

5. Коломієць Ю. Внедрение института проступков в уголовное право Украины. *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права*: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 30 лист. 2012 р.). Т. 2 /відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін /Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 184–185.

6. Коломієць Ю. Працівники правоохоронних органів – суб'єкти кримінально-правових відносин. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар. наук. конф. – викл. складу (Одеса, 20–21 квіт. 2012 р.). Т. 2 /відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 232–234.

7. Коломієць Ю.Ю. Общественно ли опасно преступное деяние? *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (Одеса, 16–17 трав. 2013 р.) /відп. за вип. В.М. Дрьомін; НУ «ОЮА»; Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 273–275.

8. Коломієць Ю.Ю. Принцип справедливости в уголовном праве бывшего СССР и Украины. *Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (Одеса, 13 черв. 2014 р.) / МОН України; НУ ОЮА; ПРЦ НАПрН України; Одес. відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». Одеса: Юридична література, 2014. С. 185–190.

9. Коломієць Ю.Ю. Классовый характер уголовного права СССР. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяченої ювілею академіка С.В. Ківалова (Одеса, 16–17 трав. 2014 р.): у 2 т. Т. 1 /відп. ред. В.М. Дрьомін. Одеса: Юридична література, 2014. С. 524–526.

10. Коломієць Ю.Ю. Метод пророчества К. Маркса в науке. *Суспільні науки сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії*: матеріали міжнародної

науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 6–7 лист. 2015 року). Дніпропетровськ: НО «Відкрите суспільство», 2015. С. 56–60.

11. Коломиець Ю.Ю. Возможен ли православный социализм в постсоветских государствах. *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. (Херсон, 9–10 жовт 2015 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 22–25.

12. Коломиець Ю.Ю. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 15–16 трав. 2015 р.): 2 т. Т. 2. Одеса: Юридична література, 2015. С. 179–181.

13. Коломиець Ю.Ю. Идеология и уголовное право. *Актуальні проблеми теорії кримінальної законотворчості та практики правозастосування*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конференції (Одеса, 27 груд. 2016 р.). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. С. 111–116.

14. Коломиець Ю.Ю. Интегративный подход к пониманию права: целесообразность использования. *Правові системи сучасності: взаємодія та конфлікти*: міжнарод. круглий стіл (Одеса, 16 лип. 2016 р.). Одеса: Фенікс, 2016. С. 54–57. URL: <http://eurolaw.org.ua/files/zbirnik-tez-19072016.pdf>.

15. Коломиець Ю.Ю. Марксизм как методологическая основа исследования права. *Право и политика: история и современность*: матеріали Междунар. науч.-практ. конф. (Омск, 20 нояб. 2015 г.). Омск: Омская академия МВД России, 2016. С. 86–89.

16. Коломиець Ю.Ю. Познание существа уголовного права. *O noua perspectiva a proceselor de integrare Europeana a Moldovei si Ucrainei: aspectul juridic*: conferinta internationala stiintifico-practica (2016; Chisinau). Chisinau: Tipogr. «Cetatea de Sus», 2016. С. 126–129.

17. Коломиець Ю.Ю. Классовая природа преступления. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 20 трав. 2016 р.): у 2 т. Т. 2. Одеса: Юридична література, 2016. С. 187–189.

18. Коломиець Ю.Ю. Духовно-моральні основи кримінального права. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє*: матеріали науко-практ. конф. (Одеса, 19 трав. 2017 р.) У 2-х т. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 234–236.

19. Коломиець Ю.Ю. Государственная идеология: целесообразность существования. *Справедливість у юриспруденції: теорія та практика*: збірник матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 23 лют. 2017 р.). Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2017. С. 10–15.

20. Коломиець Ю.Ю. Интегративна ідеологія України. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук*: матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф. (Київ, 3–4 лют. 2017 р.). Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2017. С. 92–96.

21. Коломієць Ю.Ю. Ідеологія, наука та кримінально-правова доктрина. *Концептуальні основи кримінальної законотворчості*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 жовт. 2017 р.). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. С. 290–300.

22. Коломієць Ю.Ю. Політика, наука, ідеологія и уголовное право. *Політика в сфері боротьби зі злочинністю*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового юридичного інституту (Івано-Франківськ, 8–10 черв. 2017 р.). Івано-Франківськ, 2017. С. 166–169.

23. Коломієць Ю.Ю. Символізм та раціональність кримінального закону. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 12–13 жовт. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 246–249.

24. Коломієць Ю.Ю. «Дух» уголовного права. *Безпека людини, суспільства, держави*: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 28 жовт. 2017 р.). Київ: Київський кооперативний інститут бізнесу і права, 2017. С. 135–138.

25. Коломієць Ю.Ю. Ідеологічна обумовленість в кримінальному праві України принципів законності та верховенства права. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 18 трав. 2018 р.) У 2-х т. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Т. 2. С. 183–186.

26. Коломієць Ю.Ю. Функції кримінально-правової ідеології. *Кримінальне право в умовах глобалізації*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., (Одеса, 25 трав. 2018 р.). Одеса: НУ «Одеська юридична академія», кафедра кримінального права, 2018. С. 118–120.

27. Коломієць Ю.Ю. Кримінально-правова ідеологія та правотворчість у сфері кримінального права. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 7 берез. 2019 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 71–74.

28. Коломієць Ю.Ю. Реформування кримінального законодавства України через спрощення досудового розслідування. *Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Одеса, 24 трав. 2019 р.). Одеса: Юридична література, 2019. С. 41–43.

29. Коломієць Ю.Ю. Вплив революційних ідей українського законодавця на зміст та форму кримінального права. *Правове життя сучасної України: у 2 т.*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 2. С. 187–190.

30. Коломієць Ю.Ю. Ідейна розбалансованість сучасної освіти в Україні. *Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 20 лист. 2019 р.) / за заг. ред. Т.О. Коломєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 15–19.

Інші публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Коломиец Ю.Ю. Современное понимание негативной уголовной ответственности. *Закон, проступок, відповідальність: [присвячено 85 річчю д.ю.н., проф. Л.В. Багрий-Шахматова]* /відп. ред. В.О. Туляков. Одеса: Юридична література, 2014. С. 19–24.

2. Коломиец Ю. Уголовно-правовая идеология: чьи интересы выражаются? *Новітні кримінально-правові дослідження – 2017: збірник наукових праць* /відп. ред. О.В. Козаченко. Миколаїв: Іліон, 2017. С. 261–264.

АНОТАЦІЯ

Коломієць Ю.Ю. Кримінально-правова ідеологія в юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2020.

Дисертація є першим у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням кримінально-правової ідеології в юридичній доктрині та кримінальному законодавстві України, на підставі якого розроблено концепцію кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації.

У дисертації встановлено ідеологічну обумовленість поняття, сутності та змісту методології науки кримінального права. Розкриті ідеологічні основи пізнання сутності та змісту кримінального права. З'ясовані ідеологічні основи пізнання форми кримінального права. Досліджено загальні підходи до визначення поняття та видів ідеології, її змісту, ознак, функцій та значення для формування та функціонування кримінально-правової ідеології. Визначено поняття кримінально-правової ідеології та обґрунтовано її зв'язок з іншими видами ідеологій. Встановлено співвідношення понять: кримінально-правова ідеологія, кримінально-правова доктрина, кримінальне право та кримінальне законодавство. Виокремлено стадії формування кримінально-правової ідеології на рівні кримінально-правової доктрини. Надано характеристику світоглядних ідей кримінально-правової ідеології та основоположних дефініцій кримінально-правової доктрини, простежено процес їх історичного розвитку та взаємодії філософських, релігійних, наукових, естетичних, етичних, правових, політичних, економічних, соціологічних ідей, які є складовими кримінально-правової ідеології, та вплинули на основні інститути кримінального права. Виокремлені принципи кримінально-правової ідеології та доктринальні принципи кримінального права, розкрито їх взаємозв'язок та значення. Розкрито вплив кримінально-правової ідеології на нормотворчість у сфері кримінального права. Надано характеристику законодавчої техніки з позиції гарантії втілення кримінально-правової ідеології. Визначено та

обґрунтовано ідеологічне значення системи та структури кримінального закону. З'ясовано вплив кримінально-правової ідеології на практику. Встановлені суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології. Визначені шляхи впровадження кримінально-правової ідеології з метою подальшого розвитку кримінального права України.

Одержані в результаті проведеного дослідження теоретичні та практичні висновки знайшли конкретне відображення в розробленому автором проєкті Концепції кримінально-правового забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації.

Сформульовані теоретично обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України з урахуванням єдиних ідейних основ кримінального права, що відповідають потребам сучасної України.

Ключові слова: ідеологія, правова ідеологія, кримінально-правова ідеологія, функції кримінально-правової ідеології, мета та завдання кримінально-правової ідеології, кримінально-правова доктрина, кримінально-правова наука, методологія науки кримінального права, принципи кримінального права, криміналізація, законодавча техніка, суб'єкти та учасники кримінально-правової ідеології, реформування кримінального законодавства України.

АННОТАЦИЯ

Коломиец Ю.Ю. Уголовно-правовая идеология в юридической доктрине и уголовном законодательстве Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2020.

Диссертация является первым в отечественной науке уголовного права специальным комплексным исследованием уголовно-правовой идеологии в юридической доктрине и уголовном законодательстве Украины, на основании которого разработана концепция уголовно-правового обеспечения национальных интересов Украины в условиях глобализации.

В диссертации установлена идеологическая обусловленность понятия, сущности и содержания методологии науки уголовного права. Раскрыты идеологические основы познания сущности и содержания уголовного права. Установлены идеологические основы познания формы уголовного права. Исследованы общие подходы к определению понятия и видов идеологии, ее содержания, признаков, функций и значения для формирования и функционирования уголовно-правовой идеологии. Определено понятие уголовно-правовой идеологии и обоснована ее связь с другими видами идеологий. Установлено соотношение понятий: уголовно-правовая идеология, уголовно-правовая доктрина, уголовное право и уголовное законодательство. Выделены стадии формирования уголовно-правовой идеологии на уровне

уголовно-правовой доктрины. Охарактеризованы мировоззренческие идеи уголовно-правовой идеологии и основных дефиниций уголовно-правовой доктрины, прослежен процесс их исторического развития и взаимодействия философских, религиозных, научных, эстетических, этических, правовых, политических, экономических, социологических идей, которые входят в уголовно-правовую идеологию и влияют на основные институты уголовного права. Выделены принципы уголовно-правовой идеологии и доктринальные принципы уголовного права, раскрыта их взаимосвязь и значение. Раскрыто влияние уголовно-правовой идеологии на нормотворчество в сфере уголовного права. Охарактеризована законодательная техника с позиции гарантии воплощения уголовно-правовой идеологии. Определено и обосновано идеологическое значение системы и структуры уголовного закона. Выяснено влияние уголовно-правовой идеологии на практику. Установлены субъекты внедрения уголовно-правовой идеологии. Определены пути внедрения уголовно-правовой идеологии с целью дальнейшего развития уголовного права Украины.

Полученные в результате проведенного исследования теоретические и практические выводы нашли конкретное отражение в разработанном автором проекте Концепции уголовно-правового обеспечения национальных интересов Украины в условиях глобализации.

Сформулированы теоретически обоснованные предложения по совершенствованию уголовного законодательства Украины с учетом единых идейных основ уголовного права, соответствующих потребностям современной Украины.

Ключевые слова: идеология, правовая идеология, уголовно-правовая идеология, функции уголовно-правовой идеологии, цели и задачи уголовно-правовой идеологии, уголовно-правовая доктрина, уголовно-правовая наука, методология науки уголовного права, принципы уголовного права, криминализация, законодательная техника, субъекты и участники уголовно-правовой идеологии, реформирования уголовного законодательства Украины.

SUMMARY

Kolomiïets Y. Y. Criminal-Legal Ideology in the Legal Doctrine and Criminal Legislation of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the Obtaining of the Degree of Doctor of Law in specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Enforcement Law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2020.

The dissertation is the first in the national science of criminal law a special comprehensive study of criminal ideology in the legal doctrine and criminal law of Ukraine, on the basis of which the concept of criminal legal support of national interests of Ukraine in the conditions of globalization was developed.

Scientific results which are significant for science and practice, comply with the requirements of the scientific novelty, are obtained. The conclusion that each

scientific study during its conduction foresees the use of certain methods which have ideological foundation is formulated. Author's definition of the methodology of criminal law science is proposed. The attention is drawn to the fact that certain philosophical-worldview approach which reflects person's perception of the outside world should be at the heart of the methodology of criminal law science. The ideological foundations of cognition of the essence and content of criminal law, along with the cognition of the form of criminal law are revealed. The notion of criminal-legal ideology is defined for the first time. The connection between criminal-legal ideology and other types of ideologies is substantiated. The process of the historical development of criminal-legal ideology and the interaction of philosophical, religious, scientific, aesthetic, ethical, legal, political, economic, sociological ideas which influenced its formation are researched. It is proved that criminal-legal ideology performs the following functions: gnoseological, ontological, informational, hermeneutic, prognostic, axiological, orientational, regulatory, integrative (mobilizational and consolidative), cognitive functions at the common human level; the function of legitimacy of authority at the legal level and protective function at the criminal-legal level. The stages of formation of criminal-legal ideology are defined, in particular: the creation of an ethical base, the development of a system of actions and the formation of a system of images-symbols, by which the influence on the consciousness and subconsciousness of a person is exerted. It is determined that the development of ideological doctrine depends on the quality of information, amount of time and commitment of subjects of ideological influence in the realization of the worldview ideas which are proposed for them.

It is substantiated that criminal-legal ideology and criminal-legal doctrine are interdependent but are not identical concepts. The model of the development of criminal-legal ideology which consists of ethical base, system of actions, myth, rational justification of dogma is suggested. The ideas by the means of which the realization of criminal-legal ideology in Ukraine has to occur are specified.

Conclusion that norms of criminal law have to be indisputable confirmation of the existence of criminal-legal ideology is formulated. These norms include: the inception norms; governing-constitutive norms; defining norms; norms-principles; norms-rules of conduct. The imperative norms are and have to remain primary for the criminal law among imperative, dispositive and recommendation norms. The manifestation of criminal-legal ideology is not only criminal law, but also sub-legal acts (for instance, acts of the President of Ukraine on the pardon of convicts). The solution to the issue of the effect of criminal-legal norms in time, space and *ratione personae* is of ideological importance.

A new theory of criminalization is suggested based on the research of criminal-legal ideology. It is justified that the effectiveness of criminalization depends on the preconditions and conditions. The precondition of criminalization is common human, state, legal, criminal-legal ideology. The conditions of criminalization are: economic, political, social, spiritual situation in the state and society.

The conclusion that the legislative technique is the guarantee of the implementation of criminal-legal ideology, in cases if it includes system principle as a feature of the legal form of criminal law, verbally-theoretical technique of the creation of a law (the text of the law has to be expressed in the state business language; legislative terminology has to be accurate, concise and uniform throughout the whole text of the law; in case if the terminology does not correspond to the commonly-used understanding and is limited only to the particular law, the definition of this term has to be provided in this law and etc) and signed-imagery technique of the creation of a law (when choosing the title of the law, forming its system and structure, and also the general provisions, lawyers have to use signed-imagery legislative technique, by the means of which criminal law is gaining symbolic meaning) is substantiated.

The influence of criminal-legal ideology on practice through such sources of criminal law as the Constitution of Ukraine, international agreements, the CC of Ukraine of 2001, the CC of Ukraine of 1960, the CPC of Ukraine, normative acts which contain criminal-legal norms but are not considered to be the constituent part of the CC of Ukraine, the decisions of the Constitutional Court of Ukraine, the decisions of the European Court of Human Rights, judicial precedent, normative acts to which the blanket dispositions of criminal-legal norms referred to, legal custom, legal doctrine is researched. It is concluded that criminal-legal ideology influences on practice by the means of criminal-legal policy which has to be considered as part of it.

The subjects through whom or by the means of whom criminal-legal ideology is implemented are identified. The classification of the subjects of the implementation of criminal-legal ideology into such types as: 1) subjects who are taking part in the formation and implementation of criminal-legal ideology and 2) participants of criminal-legal ideology who act under the influence of criminal-legal ideology is suggested.

Theoretical and practical conclusions obtained as a result of the research are particularly reflected in the draft Concept of criminal-legal enforcement of national interests of Ukraine within the context of globalization, developed by the author.

Key words: ideology, legal ideology, criminal-legal ideology, functions of criminal-legal ideology, objectives and tasks of criminal-legal ideology, criminal-legal doctrine, criminal law science, methodology of criminal law science, principles of criminal law, criminalization, legislative technique, subjects and participants of criminal-legal ideology, reformation of criminal legislation of Ukraine.

Підписано до друку 27.02.2020 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим. Зам. № 2002-3а.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.